

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת שלח גיטין כו. - ל:

כ' הפנ"י, נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל, דעל כרחק האי מיחזי כשיקרא לאו אשעת כתיבת הסופר דוקא קאי, דא"כ בשטר שלוח בו ופרעו אמאי מזדמה לה לקמן בשמעתין למיחזי כשיקרא, שהרי סופר כתבו כדין וכהלכה, אלא על כרחק דאפ"ה שייך מחזי כשיקרא למי שמוציא השטר בב"ד כדי לגבות בו, ובאמת שזה השטר לא נכתב כלל לשם הלואה זו, וא"כ האי גוונא גופא שייך אפי' בטופס השטר שכתבו בו בפנינו הַלְּוֹיָהּ ואמר לנו כתבו וחתמו, ובאמת שבשעת הכתיבה לא נעשה כלום מכל מה שנזכר בשטר, וא"כ עיקר דברי השטר הם בשקר, ומה יתן ומה יוסיף במה שכותב עכשיו שם הלווה והמלוה, מ"מ עיקר ענין השטר לא נכתב לשם הלואה זו.

ובקרב"נ [סי' ב', אות ד'] כ', שמעתי בשם אדמו"ר הגאון הגדול המפורסם מוהר"א ב"נ ע"ע ליישב פירש"י, דודאי בטופס לא שייך מחזי כשיקרא, אבל בתורף שייך מחזי כשיקרא, ור' אלעזר גזר גבי גיטין טופס אטו תורף, ופריך לרב פפי א"כ בשאר שטרות נמי נגזור טופס אטו תורף, והיינו כפי' ר"י מדנפ"ר שהביאו תוס' בכתובות [כא: בד"ה האמר] דמשום מיחזי כשיקרא אפי' בדיעבד פוסל רב פפי, וא"כ קושיא הב' נמי מיושב, דלת"ק לא מצי למיפרך, דהוא לא גזר טופס אטו תורף אפי' בגיטין.

כו. בתוד"ה חוץ. אין לומר בשחרורי עבדים נמי פסיל, דא"כ בפ"ק וכו' ליתני וכדברי ר"א בארבע וכו'.

כ' הרשב"א, נראה מדבריהם ז"ל דר"א אינו פוסל אלא בגיטי נשים לבד. וזה אינו, שכך מצאתי בתוספתא דמכילתין [פ"ב הי"א] ר"א מכשיר בכלן חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. וא"ת א"כ לימא התם וכדברי ר"א בארבעה, הא אקשי ליה התם, דאמרין ותו ליכא והא איכא לשמה, בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא, ואסיקנא דמילתא דאיתא בקידושין לא קתני, והלכך לרבה נמי הא בכלל מוליך ומביא הוא, דכיון דקתני מוליך ומביא ולא שמועין דשוו בלשמה, ודאי שוו נמי לטופסי גיטין, דהא הכא משום דכתיב לה לשמה הוא דגזרינן וכו', ולרבא נמי הא אסיקנא דמילתא דאיתא בקידושין לא קתני, ובקידושין נמי הא בעינן לשמה, וכיון שכן לא איצטריך למיתני לכתובת טופסין, דההוא עיקרה משום דבעינן לשמה וכו'.

וכ' ע"ז בקרני ראם, צ"ע כיון דאינו אלא גזירה טופס אטו תורף, א"כ בגיטין גזרינן דלא אתי לאישתרוי, משא"כ בקידושין, וכעין שכ' תוס' [י. בד"ה כי קתני]. [ועד"ז כ' החת"ס, דבקידושין בדיעבד מיהת כשר, אבל בגט ס"ל לתוס' דפסול אפי' בדיעבד]. וטעם לחלק בין גט אשה לשחרור נראה דכיון דסתם אשה לאו לגירושין קיימא פסול בגיטין, וכדאמרין בפ"ק דזבחים [ב. מהך מתני'], אמנם בשחרור כיון דמשחרר עבדו עובר בעשה, ועל כרחק מיירי בשחיב לשחררו, א"כ תו סתמא לשחרור קאי ומהני סתם, ומשו"ה אין לגזור בשחרור.

כו. הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' ומקום הזמן.

כ' החת"ס, דעת הפוסקים דזמן נמי בעינן לשמה, ואע"פ שנתקשה הב"י בטעמו, מ"מ פשוט שהטעם כיון שהצריכוהו רבנן מאיזה טעם שיהיה, והכשרו של גט תלוי בו, הו"ל בכלל "וכתב לה", ונהי אם לא כתב הו"ל משלשה גיטין פסולין דר"א מכשיר, מ"מ כשנכתב צריך לשמה, וכ"כ הרשב"א לעיל [ד.]. מודה ר"א במזויף מתוכו, דחתימה לר"א הו"ל מכלל כתיבה ופסול שלא לשמה, [אע"פ שכשר בלא חתימה. ועיי"ש בחת"ס שכ' דלהפוסקים דתיקון העולם דחתימה אינו עצה טובה לבד, אלא פסול מדרבנן בלא עדים, על כרחק מכלל הכתיבה הוא, דאל"כ הו"ל מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה [דפסלינן לעיל [כא:]] מ"וכתב ונתן], דהא א"א ליתנו בלא חתימה. ולפ"ז ה"ה לענין זמן]. ולפ"ז נ"ל לאו בשופטני עסקינן שיכתוב הסופר זמן ואינו יודע אם יארע שום מעשה באותו היום מגירושין או הלואה ומקח וממכר, אך כותב כללא קמא ושביק פרטי בתרי, כגון אנו שכותבין לבריאת העולם, כותב שנת ה' אלפים ה' מאות ושביק הפרט האחרון לכשיזדמן יוסיף יומו הפרטי, ואפ"ה פסול, כיון שהתיבות הללו נכתבו שלא לשמה בגיטין, וגזרינן שטרות אטו גיטין.

כו. צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן.

המרדכי לקמן [פ' השולח סי' שס"ה, והו"ד בהגה"א שם סי' ז'] הוכיח מכאן דאם לא כתב שם עירו ושם עירה כשר [ודוקא אם שינה תנן התם לד: דפסול]. מדלא הזכיר הכא דצריך להניח שם עירו ושם עירה. וכ' החת"ס דיש לדחות, דהוה בכלל שמו ושמה כמו אנה אנדליכאי נהרדעאי [יבמות קטו:], וקצת מוכח כן, דאי לא הכי, לא שייך קטטה אי לא נזכר שהוא פלוני מעיר פלוני, אלא על כרחק צריך לכתוב, והוא בכלל שמו ושמה דמתני'. וז"ל התוס' ר"ד, צריך שיניח, פי' אבל שם העיר כותב, ולא יועיל אותו הגט אלא לבני אותה העיר, וכן נמי בשטרי הלואה ובשטרי מקח וממכר, וסתמא דמילתא אין הסופר מזמין תופסין אלא לבני עירו, ואינו משים אל לבו שמא יבא לידו מעיר אחרת.

כו. צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם.

והריטב"א הוסיף גם "ודין דיהווי ליכי מינאי" וכו'. ולכא' אזיל לטעמיה שפסק בפ' בתרא [פה: בד"ה במאי] דחיישינן להא דא"ר יהודה התם דצריך לכתוב ודין דיהווי ליכי מינאי, [דאל"כ הויין ידים שאין מוכיחות], אבל להרמב"ם פ"א מהל' גירושין ה"ד שפוסק כרבנן. [וכתיבת ודין וכו' אינה לעיכובא כמש"כ הר"ן שם בשיטתו]. י"ל דא"צ להניח מקום ודין. [ועיי"ש בריטב"א ובר"ן שיטה אמצעית. ד"ודין" בעינן, ו"מינאי" לא בעינן].

כו. בתוד"ה רבי אליעזר. וקשה לר"י וכו' בטופס דשטרא מה מחזי כשיקרא איכא וכו'.

הפנ"י כ' בטעמא דמילתא, דבגיטין גופא אין הגזירה אלא שאם יראה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט כדפירש"י [בד"ה צריך], דבלא זה מהיכי תיתי יכתוב הסופר שם האיש והאשה, וא"כ בשחרור לא שייך האי מילתא כלל, וא"כ לעולם לא יכתוב התורף בלא ידיעת הרב, דמנא ידע שרוצה לשחררו, ועוד דכל המשחרר עבדו עובר בעשה, וכיון דבתורף לא שכיח כלל, תו לא שייך לגזור טופס אטו תורף.

כז: משום קטטה ור"מ היא.

כ' בתוס' הרא"ש, תימה לי כיון דלא פסיל ר"מ אלא משום קטטה, אמאי גזר שאר שטרות אטו גיטין, ועוד שר' יהודה גזר אפי' בטופס דשטרות. ואפשר דר' יהודה כר' אלעזר ס"ל, ולר"מ אי לא האי לא קיימא האי.

כח: ור"מ היא.

כ' המהר"ם ש"ף, הא דבשטרי מקח צריך לשייר מקום השדה ובמלוה מקום המעות, אף דהגזירה הוא משום גיטין ובגיטין גופא יכול לכתוב הרי את מותרת דהוי כמו מקום המעות ושדה שמה, ואין אסור רק השמות והזמן, זה אינו, דאף לר"מ תורף אסור דהיינו מה שנקרא תורף, דהיינו מה שנוגע בהכשר גט זה דוקא שאינו בשאר גיטין, וטופס מיקרי מה שאינו תלוי בהכשר גט זה, רק מה ששוו בו כל הגיטין ויכול לכתובו בלא ידיעה קודמת מאומה מיקרי טופס, ושם לא שייך קטטה, ולר"א דצריך כתיבה לשמה, ממילא הרי את מותרת מיקרי תורף, דתליא בגט זה דווקא, וצריך לו ידיעה קודמת לכותבו לשם אלו הבעלים, אבל לר"מ דא"צ כתיבה לשמה, הרי את מותרת אין ענין לגט זה דוקא, והוי כשאר כל הגט, דשוו בכל הגיטין ולא תלו באלו הבעלים, משא"כ שם המעות והשדה דתליא בהכרח במקח זה דוקא, ואינו כותבו אא"כ שמע שזה רוצה למכור ולהלוות לזה שדה ומעות הללו.

כט: וזריק ליה ניהלה, ומעגן ומותיב לה.

ופירש"י כשהיא מגורשת. וכ' ע"ז הרשב"א, וקשה לי שאין לשון מעגן נופל בשום מקום במגורשת, אלא במי שעומדת בלא בעל ואינה יכולה להנשא, ועוד דלשון זריק לה אינו מתחוויר לפירוש, דהול"ל ויהיב לה. ונ"ל לפרש זימנין דרתח עלה, וכי משכח גט מזומן זריק לה ברייתיה ואזיל ליה, ופעמים דמעגן ומותיב לה, שיהא ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ומיעגנא ודאי ויתבא.

ועיין בחת"ס שביאר שי' רש"י, לפי מש"כ הרמ"א בחו"מ סוף סי' של"ג בשם רבינו ירוחם, דאע"ג דבעה"ב שאמר לפועל צא מעלי מחל לו שעבודו, אם אמר לו כן מתוך כעס לא היה מחילה, וה"נ כי זריק לה גט מתוך כעס, אין מתירין אשת איש ע"י גט כזה, והויא כספק מגורשת וצריכה גט שני, ומ"מ אין לכופו בחיובי אישות, כיון דעכ"פ זרק לה גיטא, ויפרה קאמר מעגן לה.

כו: וליתא מדר"נ וכו', דא"ר אסי א"ר יוחנן וכו'.

כ' הריטב"א, משום דלא תימא דרבנן כיון דלא אמרי לה בהדיא, אפי' למחזי כשיקרא חיישין, מייתי הא דא"ר אסי א"ר יוחנן. וי"מ דהיינו דאייתו הא דרב אסי, משום דאיכא למימר דלא דמו, דטפי איכא למיחש למחזי כשיקרא באשרתא דדייני משום דעביד מעשה בשטר שהוא עשוי, ובכי הא הוא דאיכא למיחש למחזי כשיקרא, אבל כתיבה בלא חתימה לאו כלום, ומשו"ה לא חיישין בה למחזי כשיקרא, קמ"ל האי דרב אסי שהוא כעין אשרתא דדייני או דעדיפא מינה, ואפ"ה לא חיישין למחזי כשיקרא.

כז: שטר שלוה בו ופרעו, אינו חוזר ולוה בו, שהרי נמחל שעבודו.

כ' המאירי, והרי מלוה זו כמלוה ע"פ, ומ"מ מהני שטרא דלא מצי למימר פרעתי וכו'. וחכמי פרוניצא כתבו בחיבוריהם שבכל אלו יכול לטעון פרעתי, והרי הוא כמלוה ע"פ לגמרי, וכדין האמור לדעת גדולי הפוסקים בהוציא עליו כתב ידו, ואין אומרים בזו שטרא בידך מאי בעי, שכל שטרות כיוצא באלו אין אדם מקפיד בהם יותר מעדים. והדברים רופפים.

והש"ך [סי' מ"ח סק"א] הוכיח בדעת הרמב"ם והרא"ש דאינו גובה בו אפי' מבני חרי. ועיין בקרב"נ [סי' ב' אות ח']. דהרמב"ם והרא"ש פסקו דלא חיישין למחזי כשיקרא אפי' לכתחילה, ומשמע דס"ל דרב פפי בעצמו לא קאמר אלא לכתחילה, וע"ז מסיק בסוגיין וליתא לדרב פפי, וא"כ קשה טובא, מאי קאמר טעמא דנמחל שעבודו אבל משום מחזי כשיקרא לא, אימא משו"ה קאמר הטעם דנמחל שעבודו דאפי' בדיעבד פסול, משא"כ משום מחזי כשיקרא.

כח: אבל משום שיקרא לא חיישין.

כ' הרמב"ן, פי' דלא חיישין בכאן, דלא מיחזי כשיקרא, אבל יש מקומות שחוששין למחזי כשיקרא, כאותה שאמרו [ב"ק ע.]. לא כתבין אורכתא אמטלטלי דכפריה, משום דמחזי כשיקרא, ואמרינן נמי [ב"ב קעב.]. כי דכיריתו יומא דקנייתו ביה, כתובו יומא דקנייתו ביה, ואי לא, כתובו יומא דכתביתו ביה, ואי לא מחזי כשיקרא, [כלומר, אבל יומא דלא קנו ביה ולא יומא דכתבי ליה, לא, אע"ג דודאי קנו מיניה מקמי ההוא יומא דכתבי אינהו, משום דמחזי כשיקרא. ל' הרשב"א].

והרשב"א הוסיף ביאור בזה וז"ל, ונראה שכל דבר שגמר מעשהו הוא אמת, אלא נראה קודם גמרו כשיקרא, בכי הא לא חיישין, כיון דמ"מ לבסוף יהיה בענין כאמתו, כי האי דאשרתא דדייני דמיכתב מקמי דלחזי עדים חתימות ידיהו, שהרי לבסוף יעידו עליו וכו', אבל בהאי דהיינו ושילי איכא ודאי משום מחזי כשיקרא וכו', וההיא נמי דרבה בר שילא [דב"ב קעב.]. אי כתיבי יומא דלא יום קנין ולא יום כתיבה, ודאי מיחזי כשיקרא הוה.

כט: בתוד"ה קא פסיק. הא דלא דייק לעיל בפ"ב גבי נכתב ביום ונחתם בלילה וכו'.

וז"ל הרמב"ן, י"מ משום דתני לה סתמא דייק. ולא מחוויר, דנכתב ביום ונחתם בלילה נמי סתמא. אלא שי"ל דהכא פשטה דמתני' משמעוהו כן, משום דקתני צריך להניח, לומר שאין אשה מתגרשת בגט שכתבת זמנו מוקדמת לחתימתו, שאם של ארוסה כשר, למה צריך להניח, הרי הוא כשר לגרש בו את הארוסה. [והמהר"ם ש"ף כ' כן מסברא דנפשיה להעיר ע"ד תוס', ומסיק וז"ל, רק דבסמוך [בד"ה הכא נמי] כתבו דבגט ארוסה צריך לכתוב ארוסת].

וי"מ משנה יתירה קדייק, דקתני ומקום הזמן, והא תנינא חדא זימנא נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, ואפי' ר"ש דמכשיר התם, לא אמר אלא בשאמר הבעל לסופר כתוב, דמכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, אבל סופר הכותב טופסי גיטין, ודאי אם כתב הזמן ולא נתן הגט אלא למחר פסול, ומאי קמ"ל מתני', אלא ש"מ לרבות של ארוסה, שאם עשאו מוקדם פסול. אבל אם לא הניח זמן, ומצא בו ביום אדם הצריך לו, ה"נ דכשר, ואינו כשאר התורף. ואינו מחור לי, דמתני' משמע דגזרינן ביה שמוא יגרש בו משנעשה מוקדם. עכ"ל הרמב"ן.

ועיין בחת"ס ש"כ' בביאור ד' תוס', דאף בלא מתני' דהכא נמי ידעינן דבגט ארוסה צריך להניח מקום הזמן משום גזירת גט נשואה, דלא גרע משאר שטרות דגזרינן אטו גט, ומיתורא דמתני' שמעינן דזמן דארוסה מעיקר הדין ולא משום גזירה בעלמא, והוה בכלל תורף. [ובעי לשמה, כמש"כ לעיל מינה לענין זמן דנשואה].

כו: בתוד"ה לכשאכנסנה. וקשה וכו' ואומר ר"ת דבגט ישן ליכא כי אם ייחוד בעלמא וכו'.

והמאירי כ' וז"ל, יש פוסקים בזו שבכאן דאינו גט כלל, ולא דמי לגט ישן דעלמא, הואיל ובזו מגלה דעתו בשעת כתיבה שדעתו להתייחד עמה, משא"כ בשאר גט ישן שאין מגלה דעתו בשעת כתיבה להתייחד עמה. א"נ דגט ישן דעלמא מייירי בנשואה, שדרך בנ"א לכתוב גט מחמת קטטה ותגר הבית, ושכנים או חסידים מכניסים עצמם ביניהם ומפייסים, מפני שהדבר כעור לקצץ בנטיעות שכבר נעשו אחת, אבל ארוסה אין דרך בקטטה, ואם אירעה קטטה וכתב, אין דרך בנ"א לפייס הואיל ולא נתחברו עדיין, ומתוך כך פסול וכו'.

הפנ"י כ' על קושייתם, לענ"ד נראה ליישב בדרך אחר, דשאני הכא בההיא דלשאכנסנה אגרשנה דהגט נכתב לכתחילה בפסול, שהרי אסרו חכמים לכתוב לכתחילה גט בכה"ג, דכיון שהגט לא נכתב כתיקון חכמים, החמירו לפסול, כדמוכח במכילתין בכמה דוכתי, משא"כ בגט ישן שעיקר הגט נכתב ונחתם בכשרות, אין לפסלו משום הא גזירה דגיטה קודם לבנה, דלא שכיח.

כו: בתוד"ה לכשאכנסנה. וא"ת דביבמות וכו', ור"ת מפרש דהתם איירי שככתב בו זמן הנתינה וכו'.

וכ' ע"ז הרשב"א, והשתא א"ש אי אמרינן דגט מאוחר כשר, אבל הרמב"ם ז"ל [פ"א מהל' גירושין הכ"ה] כ' בגט מאוחר שפסול וכו', ואף לדבריו יש לתרץ דההיא בשצוה לכתבו לה לכשיכנסנה, וקמ"ל שאע"פ שאינו מצוה להם לכתוב עתה, כיון שהוא בידו לגרשה מעתה, כשיכתבו לה לאחר נישואיה כאילו כתבוהו מעתה, אבל באשה דעלמא כיון שאין בידו לגרשה מעתה, כשיכנסנה ג"כ אין יכולים לכתוב אא"כ צוה להם אחר שנשאה, דהו"ל כתבו בלא צוואת הבעל.

כו: בתוד"ה הכא נמי. אבל קשה דלמה לן טעמא וכו', יפסל למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל וכו'.

בתוס' הרא"ש תירץ וז"ל, וי"ל כיון שנכתב קודם שנמסר, קלא אית ליה, וידעו העדים מתי בא הגט לידה, ואין לבעל להפסיד פירות אפי' לריש לקיש עד שעת נתינה.

כו. המביא גט ואבד הימנו וכו'.

כ' החת"ס, לשון זה משמע שטרם שנמצא הגט כבר צעק השליח שאבד גט, ושוב נמצא או מצאו הוא בעצמו, אך מתנ"י [דב"מ] מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים, וכן [ברייתא] דמצא גט אשה בשוק, משמע שנמצא הגט והוכרז ואח"כ באו התובעים ותבעוהו. ורבותא קמ"ל בתרווייהו, הכא אע"פ שהשליח ביקש וחיפש אחר הגט ושוב נמצא, מ"מ חיישין לשני יוסף בן שמעון וגם אחר אבד, ובמתנ"י דמצא גיטי נשים קמ"ל דאע"ג דקודם זה לא הרגישו באבידה, מ"מ אם אמר תנו ובזמן שהבעל מודה מחזירים.

כו. אמר רב הונא חוששין לשני שוריי.

כ' הרש"ש בב"מ [יח.], נ"ל דבלשון שאלה קאמר להעומדים לפניו, ולא לפסק הדין בהחלט, דכן משמע מהא דאמר לקמן למ"ד לר' זירא וכו' ואע"ג דלא הוחזקו וכו' ופליגא דרבה, במאי קמיפלגי וכו', ומדוע לא אמר בפשיטות במאי קמיפלגי רבה ורב הונא, וכן לישנא דלאורתא בעי מינך רב הונא משמע דלא פסיקא ליה, [אח"ז מצאתי לתוס' בב"ב קעב: בד"ה מינך]. [שפירשו כן הא דאיתא התם כסוגיא דהכא [בענינא אחרינא] דא"ר הונא, וא"ל רב חסדא לרבה פוק עיין בה וכו'. וז"ל תוס' הרא"ש שם, וכך היה מנהגו של רב הונא כשהיה בא לפניו דין שיש להסתפק בו, היה מודיע ספק שלו כדי שידקדקו בו התלמידים וישאו ויתנו בדבר, כי ההיא דגיטין וכו'].

כו. איכא דאמרי בדוכתא היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו, דלא שכיחן שיירתא.

כ' הריטב"א, [וכי תימא היכי דהוחזקו. כור לזהב] ואע"ג דלא שכיחן שיירתא, אמאי נחזיר, דילמא מאידך נפיל, פירש רבינו נר"ו דכי אמרינן דבמקום שאין השיירות מצויות דנחזיר היכא דהוחזקו, היינו דוקא כשראינו או ידענו בבירור שזה השליח עבר שם, דכיון שזה עבר שם לא חיישין לאידך, כיון שאין השיירות מצויות דאיכא למימר שלא עבר [אידך. כור לזהב] בכאן. ומיהו אפשר דלאו דוקא כשראינו שעבר שם, דה"ה אע"ג דלא ראינו שעבר, כיון דאיהו בעי ליה לגיטא ואידך לא בעי ליה, ובלבד שיאמר שהוא עבר במקום שנמצא שם הגט, דחזקה כיון דאין השיירות מצויות כאן שממנו נפל, דהיאך ידע באיזה מקום מצאנו אותו, ואע"ג דמקום לא הוי סימן, הכא שאין השיירות מצויות אפשר דבהכי סגי.

כו. בתוד"ה הא אמר. תימה מנא ליה למידק וכו', הא אי לא הוה חיישין לנמלך היו מחזירין וכו' כיון דאינה צריכה אלא לראיה.

בתוס' הרא"ש הביא קושייתם ות"י קמא, ומסיק וז"ל, ולי נראה דפירכא קמיייתא לאו פירכא היא, דעל כרחך א"א לדקדק דאי לא הוה חיישין לנמלך דאין לנו להקפיד אם מחזירין לה הגט כיון דאינה אלא לראיה בעלמא, דאכתי איכא קפידיא טובא, דאיכא למיחש דילמא הוציאה הגט וגבתה בו מנה או מאתים מן הבעל והחזירה לו הגט וממנו נפל, הילכך על כרחך צריך לדקדק הא אמר תנו נותנים.

[ובמש"כ תוס' דאי לא חיישין לנמלך מחזירין לה גט שאינו שלה לראיה, לכאן יל"ע ממש"כ תוס' לעיל [ד. בד"ה מודה] דאע"פ שאין הדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר. ועיין בריטב"א כאן שכ' בתו"ד וז"ל, אם איתא דאיכא למיחש לגט זה לאיחלופי לא מהדרין ליה, דלא ניהא לן אע"פ שהיא מגורשת לאחזוקי נפשה במגורשת מחמת גט זה שהוא פסול שאפשר שנתחלף, הא למה זה דומה, לעדים שראו באחד שהלוח מנה לחבירו בשטר ואבד השטר, מי יהיבין ליה שטר אחר מאותו הסך ומאותו הזמן דליגבי ביה חוביה, אע"ג דקושטא הוא הכי, הא ודאי לא, ה"נ לא שנא].

כו. בתוד"ה בני דינא. אבל בפ"ק דב"מ פי' בקונטרס וכו' וקשה וכו'.

בתוס' הרא"ש הביא ג"כ פירש"י דב"מ והקשה עליו, ומסיק וז"ל, ונראה לי דאיירי כשנפל מיד הבעל, ומייתי ראייה מכל מעשה ב"ד כדמפרש התם בפ' שנים אוחזין דבאשתכח בב"ד משמע, ואע"ג שהשיירות מצויות, כיון דלא הוחזקו לא חיישין לשני שוריי.

כו. בתוד"ה בני דינא. וקשה דאם יש לחוש לנמלך וכו', מה מועיל מה שהיה מקוים וכו', ועוד דאין רגילות שהבעל יקיים את הגט.

כ' התו"ג, נראה לתרץ, דרש"י ס"ל דמקוים לא מהני רק נגד החשש שמא מהבעל נפל משום דאין דרך הבעל לקיים, אבל שליח ודאי דרכו לקיים, דלפעמים אינו יכול לומר בפני, כגון שלא שמע רק קול מוסא של חתימת העדים, דמשום לשמה ליכא, ומשום קיום בעינן דוקא שיכיר החתימות וכו', א"נ בארץ ישראל או בבבל במקום שצריך קיום, משו"ה הוצרך לתרתי, שיהיה מקוים ושנפל מיד השליח, דמקוים לא מהני רק להוציא מיד חששא דשמא מיד הבעל נפל, משום דאין דרך הבעל לקיים הגט, ומ"מ א"א עדיין להחזיר הגט ליד האשה, שמא מיד איזה שליח נפל ועדיין לא בא לידה. ולא סגי ג"כ בנפל מיד השליח לחוד אף כשאינו מקוים, דהא הרשב"א בסוגיא דשליש הקשה על כל שליח להולכה דניחוש שמא מהבעל נפל ותירץ דלנפילה לא חיישין, וא"כ הכא דבודאי נפל, ודאי דלא מהימן אדם אחד לומר דממני נפל שאני הוא שליח, וחיישין לנפילה מהבעל, משא"כ כשהוא מקוים, דאז ודאי לא מהבעל נפל רק מאיזה שליח, מהימן לומר שהוא שלח, כיון דלא בא להוציא מחזקה, רק לברר החזקה, כמש"כ הר"ן בקידושין [סג:]: גבי קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה דנאמן וכו'.

כו: ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו לא ליהדר, ופליגא דרבה.

כ' הרשב"א, תמיהא לי, דהא משמע דר' זירא לא אמרה בהדיא, אלא אנן הוא דמפרשין הכי דר' זירא פליגא אדרבה בהאי. ומי הזקימם לומר דפליגי, שהרי באותו הלשון שאמרה רבה אמרה ר' זירא. ולפיכך נראה לי דדברי רבה בעצמן הוקשו להן, דאטו מי איכא טעמא משום דלתרי יוסף בן שמעון לא חיישין ואפי' הוחזק אחד במקום שאין השיירות מצויות לא חיישין ליה, משום דלנפילה דחד לא חיישין, א"כ לדבריו אפי' הוחזקו שני יוסף בן שמעון נהדר ואפי' במקום שהשיירות מצויות, דהא לא הוחזקו אחרים אלא זה והשני, ולנפילה דאיתו השני לא חיישין, דהא לנפילה דחד לא חיישין, אלא אין הכל תלוי אלא בנפילה דרבים, דכיון שכן, כל שנמצא במקום שהשיירות מצויות, אנו חוששין ליוסף בן שמעון טובא ושמא רובא נינהו, מפני שהשיירות מביאין גיטין של יוסף בן שמעון טובא, ולנפילה דרבים חיישין. וא"ת א"כ רבה מאי טעמיה, ורב הונא ורב חסדא היאך קבלו ממנו, י"ל דכל שאנו רואין דיש אחר ששמו כשמו ושם עירו, אנו חוששין שמא יש אחרים הרבה, ומבני השיירות נפל.

כז: ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו ופליגא דרבה.

כ' הרא"ש [סי' ג'], יראה דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין שירות מצויות, דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקום שאין השירות מצויות, ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשירות מצויות. אבל הר"ן כ', אע"ג דר' זירא פליג עליה דרבה ואמר דאפי' בשירות מצויות לא מהדרין לה, דילמא מודה ליה דבהוחזקו לחודיה מהדרין. דאיכא למימר דטפי איכא למיחש בשירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו, ממאי דאיכא למיחש בשהוחזקו כיון שאין השירות מצויות. וביאר בגליון מהרש"א, דס"ל להר"ן דבהוחזקו הוי מ"מ רק ספק שקול אי מזה נפל או מזה, ומכ"ש להרמב"ם דמה"ת כל ספק לקולא, [אבל הר"ן פליג על הרמב"ם בזה, כנודע], ואי [משום] חזקת אשת איש, איכא נמי חזקה דלא כתב עוד אחר גט, אבל בשירות מצויות יש לחוש שעוד הרבה ששון כשמו והוי אינן רוב.

כז: רבה בר בר חנה וכו', אמר, אי סימנא אית לי בגויה אי טביעות עינא אית לי בגויה.

הקשה החת"ס, וכי רבה בר בר חנה היה מסופק אם יאמינו לו בטב"ע כצורבא מרבנן, ולמה להזכיר סימנא כלל, וא"נ מחמת עניויות יתירה אמר כן, ל"ל לתלמודא לקבוע דבר זה בתלמוד. ע"כ היה נלע"ד דרבה בר בר חנה היה מסופק דילמא מי שיש לו סימן עם הטב"ע מיגרע גרע, דאולי ע"י הסימן מדמה בדמיונו שיש לו טב"ע וטועה בדמיונו, ואפי' צורבא מרבנן לא יהיה נאמן, על כן הזכיר בביהמ"ד שיש לו בו תרויהו, ואהדרוהו ניהליה, ולא ידע אי טב"ע ליכא בטועה [אצ"ל דטועה] ע"י הסימן, אלא סימנים דאורייתא ובסימן לחוד סגי, או סימנים לאו דאורייתא, ובטב"ע סגי אפי' היכי דאיכא סימן בהדיא [לכאז"ל בהדיא]. אך בתוס' יבמות [קטו: סוד"ה וקאמרי, הא'] לא משמע כן, וכן ברמב"ם.

כז: אי משום טביעות עינא, ודוקא צורבא מרבנן וכו'.

ופירש"י דידע בטביעות עינא ולא משני בדיבוריה. ומשמע דעם הארץ לא ידע בטב"ע וגם משקר. ותוס' ושאר הקשו ע"ז מסוגיא דחולין [צו]. דעם הארץ נמי אית ליה טב"ע. וכ' ע"ז החת"ס, עיין בפירש"י שם דהא דלא מהדרין אבידה בטב"ע לכולי עלמא, משום דגזל ועריות נפשו של אדם מחמדתו, עי"ש, וא"כ צ"ל הא דבנ"א מותרין בנשותיהן בלילה אע"ג דעריות הוא, זה אינו, דאדם לעצמו נאמן, וה"ה נמי הכא שליח המוצא גיטו שאבד ומכירו בטב"ע ואינו שואל אותו כלל, אינו צריך לחוש דילמא לית ליה טב"ע ומדמה שקר נפשו, זה אינו צריך לחוש, אך אנחנו לא ניהדר ליה ע"י טב"ע, דאפי' אינו חשוד לשקר ממש, חוששין מחמת חמדת הפסד ממון או עריות אומר בדמיו. ולזה נתכוון בתשו' הריטב"א דמיייתי הב"י באה"ע סו"ס קנ"ג. [וז"ל שם, אע"ג דבאיסורים כל אחד נאמן על עצמו בטביעות עינא, ובזה כל אדם מותר באשתו בלילה כדאיתא פ' גיד הנשה, זהו בדבר שלו וברשותו, אבל במה שבידינו, אין לנו להאמין אלא לצורבא מרבנן דוקא, הא אילו הבעל עצמו או האשה או השליח מצאו ומכירו בטב"ע ונטלו, ה"ז כשר].

כז: ר' נתן אומר ששהה כדי שתעבור שיירא ותשרה.

כ' הריטב"א, תימה, ואפי' לא שהה כדי שתעבור שיירא אמאי כשר, ואמאי לא חיישין דשמא משיירה שעברה קודם לכן נפל, וליכא למימר דאי איתא דהכי הוא, תרי גיטי הוה משכח, שלו ושל שיירה האחרת שעברה, דהתינח אם הוא יודע שלו היכן נפל, אבל אם אינו יודע היכן נפל, דילמא שלו נפל במקום אחר, וזה הגט שהוא מוצא במקום זה הוא מן השיירה שעברה, ויש לדחוק ולומר, דאי איתא דמשיירה שעברה נפל, איהו הוה חזי ליה כשעבר לשם, וכיון שכן לא חיישין לשיירה שעברה. א"נ אפשר לומר, דלא אמרינן דכשר אלא כשהוא זוכר עכשיו היכן הניח כליו, ובא קודם שתעבור שיירה ומצאו שם, דאי איתא דהכי הוה, תרי גיטי הוה משכח, כיון שלא שהה כדי שתעבור שיירה, אבל אם אינו זוכר עכשיו היכן הניח כליו והיכן הניחו, לא, דאע"ג דאחר שנאבד ממנו לא עברה לשם שיירה, דילמא מהשיירה הראשונה שעברה קודם נפל.

והרשב"א כ' וז"ל, וסבור הייתי לומר דלעולם נפילה דיחידים לא חיישין ולנפילה דרבים חיישין, אלא דר' נתן דאמר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירה ותשרה זו לאלתר, ולא חיישין לנפילה דשיירות הראשונות, משום דאמרינן אם איתא דמשיירות הראשונות נפל, כשעבר זה דרך שם היה מוצאו, ועוד דגיטו של זה להיכן הלך, הלכך כיון שלא נמצא אלא זה לבדו ולא אחר לא עכשיו ולא בשעה שעבר שם זה, ודאי אמרינן זהו שנפל ממנו. ומיהו כשעברה שם שיירה אח"כ, חוששין שמא גט זה שנמצא מן השיירה שחנתה שם או שאכלה שם נפל, וגיטו של זה נדרס ונדחף ברגלי הרבים שעברו שם.

ור"ש בן אלעזר סבר אפי' עבר שם אדם יחיד, תולין שכבר היה שם גט זה שנפל מן השיירות הראשונות, ואע"פ שלא מצאו ולא ראוהו שם כשעבר, אין הכל מרגישין בשטרות הנופלין על הארץ, או שהיה בצידי דרכים, ואע"פ שבדקו כל אותו מקום ולא נמצא זולת זה, אין אומרים של זה להיכן הלך, אלא אומרים שמא ברגלי העובר ואע"פ שעבר יחיד נדרס ונדחף. ויש אומרים [דסבירא להו שלא שהה אדם שם], לדריסת הרגל לבד לא חיישין, אא"כ שהה שם דאיכא תרתי, נדחף שלא מדעת, או שמא הרגיש ומצאו ונטלו בידו, [וכ' במהר"ם ש"ף, דלפ"ז י"ל ג"כ טעם למ"ד כדי לקרותו, דסתמא דמילתא אדם שמוצא אגרת קוראו, [והוא לקחו]. עכ"ל], ואע"פ ששאלוהו ולא נמצא בידו, לא פלוג רבנן משום חומר עריות. [ועי' ש' שהקשה ע"ז מהמבואר בירושלמי דאם עבר שם נכרי כשר, ואם הטעם משום שנדחף ברגלי העוברים, מה לי נכרי מה לי ישראל, ויישב בדוחק. והניח בצ"ע].

כז. בתוד"ה בזמן. וא"ת כיון דבעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן וכו', וי"ל דלא מהימן אלא מכאן ולהבא וכו'.

וז"ל הרמב"ן. קשיא לן בזמן שהבעל מודה שכבר נתנו לה אמאי לא יחזיר, הא קיי"ל בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן, ואפי' כשתחוש ליוסף בן שמעון אחר, מ"מ זו מגורשת היא או בגט זה או באחר. ואיכא למימר הא אמרינן בפ' יש נוחלין [קלד]: הני מילי להבא אבל למפרע לא, והכא אפי' למפרע. ולא דאיק לי, דהכא נמי לא מהימן בעל למפרע אלא דאמרינן ל[ה] איתי ראייה אימת מטא גיטא לידך, אלא עיקר קושיא ליתא, דקיי"ל אינו נאמן, דהכי הוי מסקנא דשמעתא התם זיל חוש לה, אלמא לא מהימן ואם מת חולצת ולא מתייבמת ואינה טורפת מן הלקוחות בכך.

ועיין בהגרע"א דקושית תוס' רק למ"ד בב"ב דנאמן, אבל למאי דקיי"ל חוש לה, שפיר פריך בגמ', דאע"ג דנראה מלשונם דס"ל בקושייתם דיחזיר אינו בתורת גירושין אלא חזרה בעלמא לראיה, [מדחוצרכו בתירוצם לומר דיחזיר היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו], מ"מ י"ל דטעמא דאמר חוש לה היינו כיון דאיכא קצת ריעותא דליכא קלא דגירושין, חיישין דחס הוא על פשיטי דספרא, אבל הכא ליכא לחשש זה בודאי דנאמן, דהוי בידו לגמרי, והכא דבידו לומר תנו עתה לשם גירושין ויכול לגרשה בלא פשיטי דספרא, לכו"ע מהימן שכבר גירשה ויחזיר לראיה בעלמא, והיינו דפריך הגמ' דהיא גופא קשיא, דהא למאי דתנן דחיישין לשני יוסף בן שמעון ופסול, ואם היה אומר תנו אין נותנין, ממילא אין בידו לגרשה בגט זה, ושוב לא נאמן ליה שכבר גירשה, ומשו"ה הקשו רק ממ"ד דנאמן לומר גירשתיה ולא אמרינן דחיישין אפשיטי דספרא].

ועיין בריטב"א לעיל שהקשה אקושיא דרבה דריש סוגיין כקושית תוס' כאן, ותירץ כהרמב"ן, והוסיף וז"ל, ועוד דאפי' תמצא לומר דמהימן, אם איתא דאיכא למיחש לגט זה לאיחלופי, לא מהדרין ליה, דלא ניחא לן אע"פ שהיא מגורשת לאחזוקי נפשה במגורשת מחמת גט זה שהוא פסול דאפשר שנתחלף, הא למה זה דומה, לעדים שראו באחד שהלוח מנה לחבירו בשטר ואבד השטר, מי יהיבין ליה שטר אחר מאותו הסך ומאותו זמן דליגבי ביה, אע"ג דקושטא הוא הכי הא ודאי לא, ה"נ לא שנא.

כז: בתוד"ה סימנין. וא"ת והא דתנן בפ' אלו מציאות דדבר שיש בו סימן חייב להכריז וכו'.

עיין בפנ"י שביאר, דבשלמא אי סימנין דאורייתא, א"ש דמתני' מדאורייתא איירי, דהא דכתיב עד דרוש אחיך אותו, היינו ע"י סימנין, וא"כ

חייב להכריז, אבל בדבר שאין בו סימן אינו חייב להכריז, משום דעדים לא שכחי שיכירו ע"י טביעות עין, אבל אי סימנים מזדבנו, וא"כ הא דקאמר עד דרוש אחיך אותו היינו ע"י עדים, וא"כ מקשה שפיר דדבר שאין בו סימן נמי יכריז. ולא ניחא להו לפרש בסימנין מובהקין ומדאורייתא, משום דכל הני דחשיב התם לא הוי סימן מובהק, כגון כלי ובתוכו פירות וכיכרות של בעה"ב וכיו"ב וכו', ומהרש"א ז"ל כ' בענין אחר. [וז"ל המהרש"א, וק"ק דאימא בסימן מובהק דהוי מה"ת וכו', ויש ליישב דבכלים כי הני לא שייך סימן מובהק כמו בגט בצד אות פלונית].

כו: בתוד"ה מצאו. ותימה דבפ' אלו מציאות אבעיא לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן ולא מייתי לה.

כ' בתו"ג, נ"ל לתרץ, דהרמב"ן כ' בחידושו לחולין [עט]. דהא דסימנין דרבנן, הטעם דמדאורייתא איכא למיחש דילמא מיחזא חזי, או כסומא בארובה. והנה הא דבעי ביבמות אי סימנין דאורייתא או דרבנן, שם א"א לומר כטעם הרמב"ן, דהא שם מיירי בעדי מיתת הבעל שמכירין אותו ע"י סימנין, דלא חשדינן אותם למשקרים, ועל כרחך לא בעי התם רק אי סמכינן כלל אסימנין, דאימור אין ראייה מסימנין ואולי יש עוד אחר בסימן כזה וכו', ולכך פשיט שפיר מהא דמצאו בכיס וכו' דמיירי במצאו בעצמו, דלא חשדינן אותו למשקר כמש"כ תוס' וכו', משו"ה מהימן מטעם דיש לו מיגו וכו', משו"ה פשיט שפיר דסימנין דאורייתא, דהיינו שסומכין על הסימן וכו' ולא חיישינן שמא יש עוד אחר בסימן זה דהיינו שגם השני קשר הגט בכיס וכו', משא"כ בב"מ דהאבעיא הוא לענין לאהדורי גט אשה בסימנין, שם מיירי לענין להחזיר הגט ליד האשה כשאומרת הסימן, דשם איכא למיחש שמשקרת, והסימן מיחזא חזי או כסומא בארובה כמש"כ הרמב"ן, שוב ליכא למיפשט מהא דמצאו בכיס, דהתם במצאו בעצמו מיירי דליכא למיחש למשקר מטעם מיגו.

כה. המביא גט וכו' נותן לה בחזקת שהוא קיים.

הרמב"ם בפיהמ"ש והמאירי פירשו לענין שאינה זקוקה ליבום עד שיתברר שמת קודם שיגיע הגט לידה. והגרע"א בתוספותיו כ' וז"ל, נ"ל לדון דאף במקום דליכא יבם מיירי, דאילו לא מוקמינן בחזקת שהוא קיים, לא היה אפשר ליתן לה הגט ולהתירה לעלמא בממ"נ, דשמה יתברר דמת מוקדם ומוותרת לכהונה, ואתה מצריכה כרוז לכהונה, [ודילמא איכא דהוה בחליצה ולא הוי בהכרזה, ואמרי קא שרו חלוצה לכהן], כההיא מתני' דריש פט"ז דיבמות. [דאסרו מה"ט לחלוץ למי שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ומת בעלה, דדילמא תלד צרתה בן קיימא ואתה מצריכה כרוז וכו'].]

כה. והניחו זקן או חולה, נותן לה בחזקת שהוא קיים.

כ' ביש"ש [סי' ז', הביאו הגרע"א בתוספותיו למתני'] דה"ה לזקן שהוא חולה, והא דנקט או חולה, היינו משום הדיוק דוקא חולה אבל גוסס לא, משו"ה הוי רבואת דאפי' אינו זקן ג"כ דוקא חולה אבל לא גוסס. אבל החת"ס כ', מדלא קאמר זקן וחולה, וכן מדקדוק ל' פירש"י [לקמן בגמ'] בד"ה וחולה, או חולה וכו' עיי"ש, משמע זקן שהוא חולה ג"כ לא יתן. ושיעור זקנה משיגיע לכלל ששים לזקנה וכתוב [איוב ה', כ'] תבא בכל"ח אלי קבר [בכלל בגימ' ששים]. שו"ר ביש"ש וכו', ולדינא צע"ג, כי לא ביארו בזה הפוסקים כלום.

כה. בחזקת שהוא קיים.

כ' החת"ס, בליקוטי מהרי"ל כ' שאין לברך החולה בעיר אחרת, שמא מת או הבריא והו"ל תפילת שוא. ובתשו' נחלת שבעה [סי' מ', ושם מסי' ע"ז ואילך] חולק עליו משמעתין דמוקמינן ליה בחזקת חיים. ולק"מ, דחזקת חיים אית ליה, אבל חזקת חולה לית ליה, דמשתנה והולך בכל רגע, או לטוב כרוב חולים לחיים, או להיפוך כמיעוט חולים, ובין כך הו"ל תפילת שוא. אבל מטעם שכ' שם נחלת שבעה דאין הולכין בפיקו"נ אחר הרוב וספק מנפשות להקל על כן מתפללין עליו.

כה. לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וכו'.

בתוס' ביומא [נה: בד"ה והתנן] כ' בחד תירוצא דרבא לא קאי רק ארישא דהשולח גט, משום חומרא דאשת איש. והקשה הגרע"א בתוספותיו כאן, מה חומרא א"א שייך כאן, הא בין כך ובין כך איננה א"א, דניתרת או בגט או במייתת הבעל, והחשש רק דשמא מת ואסורה לעלמא משום לאו דיבמה לשוק. ואולי י"ל דס"ל לתוס' דחומרא איסור יבמה לשוק חמור ג"כ יותר משאר איסורים, כיון דהוא ענין ערוה, ועיין במרדכי פ' מצות חליצה [סי' נ"ח] דאיסור יבמה לשוק הוא בכלל אין דבר שבערוה פחות משנים וכו'. ובעיקר דברי תוס' הנ"ל קשה לי, דאמאי לא חילקו בפשוטו, דברישא כיון דאיכא חזקת איסור יבמה לשוק, משו"ה כיון דחזקת חי איתרע קצת בהגיע לגבורות, משו"ה אלים חזקת יבמה לשוק, אבל באינך דמתני' דליכא חזקה כנגדו, אזלינן בתר חזקת חי אף בהגיע לגבורות. עכ"ל הגרע"א.

ובתפארת ירושלים כ' ליישב, דהא בשעה שבא ליתן לה הגט ואנו דנין באותה שעה אם חי הוא, יש לנו לומר דחי הוא משום חזקת אשת איש המסייעת לחזקת חי, ומשו"ה כיון דחזקת א"א מנגד לן לחזקת יבמה לשוק, הוי כמו בסיפא דאין שם שום חזקה, ואזלינן בתר חזקת חי הגם דאיתרעי, וגם ברישא הו"ל למיזל בתר חזקת חי, ומשו"ה חילקו דברישא הוא משום חומרא דא"א. ואין לומר דכיון דלאחר שקיבלה הגט אזלא לה לחזקת א"א המסייעת לחזקת חי, אזלינן בתר חזקת יבמה לשוק, אי אפשר לומר כן, דלעולם אזלינן בתר התחלת הענין ולא איכפת לן במה שנסבב אח"כ. [יעו"ש ראיתו, ובמה דשו"ט ביסוד זה, ומסיק דעכ"פ בכה"ג שיש נפק"מ לכמה דברים בחזקת א"א באותה שעה שמביא השליח את הגט, אזלינן בתרה ולא בתר מה שנסבב אח"כ].

עוד י"ל ע"פ המבואר בזית רענן ביו"ד וכו', וה"נ גם אחר שקיבלה הגט, עוד יש לנו חזקה המסייעת לחזקת חי, דהא הבעל יש לו כח זכות באשתו, אם לא ירצה לגרשה ישאר זכותו בה, ואם ירצה יגרשנה ויפקיע בזה זכותו, וזהו רק בעודנו חי, דלאחר מיתה נפקעו הזכותים האלו, ומשו"ה גם לאחר שקיבלה הגט, אם באנו לדון אם חי היה, יש לנו לומר מצד חזקה זו דודאי חי היה ועודנו לא נפקע ממנו זה הזכות עדיין, שזה כל עוצם זכותו שהוא בעצמו הפקיעה מרצונו.

[ועיין בהגהות חש"ל שכ', דלפ"ד תוס' ביומא הנ"ל א"ש הא דלא תני זקן או חולה בסיפא דתרומה וחטאת כי היכי דתני לה ברישא, ד"ל דברישא דתני בעי למעוטי זקן שהגיע לגבורות, אבל בסיפא דאין חילוק, תני סתמא דאוכלת בתרומה. ולאביי דמוקי למתני' כר"מ י"ל להיפך, דגבי תרומה באמת אפי' בחולה חיישינן למיתה, דר"מ חייש למיעוטא, ודוקא גבי עיגונא הקילין].

כה. ורמינהו הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתתו וכו'.

עיין בפנ"י לקמן [בד"ה תרומה אגיטין] שכ' בתו"ד, דלכאוי קשיא אדמהדר הש"ס לאקשווי מתני' אהדדי, אמאי לא מקשה בפשיטות אההיא דה"ז גיטיך שעה אחת, אמאי אסורה לאכול בתרומה ולא מוקמינן לבעלה בחזקת שהוא קיים, דהא קי"ל בכל התורה כולה דאזלינן בתר חזקה, כדאיתא בחולין פ"ק [י:'] והביאו רש"י ז"ל במשנתינו, אלא על כרחך משום דאפשר לומר דההיא חזקה שהוא קיים לאו שסוף כל אדם למות וכו'.

ומה"ט לא מצי לאקשווי מעיקרא תרומה אתרומה, דלעולם אימא לך דחזקת חיים לא מיקרית חזקה, ומשו"ה באומר ה"ז גיטיך שעה אחת אסורה לאכול בתרומה מיד, וההיא דבת ישראל הנשואה לכהן דאוכלת בתרומה, היינו משום דאיכא חזקה אחרית, שהאשה זו בחזקת היתר לאכילת תרומה עומדת, ומספק אין אנו יכולים לאוסרה וכו', משא"כ בההיא דהרי זה גיטיך שעה אחת וכו', הכא לא שייכא האי חזקת היתר של האשה, שהרי איתרע חזקת היתר שלה ע"י הגט שלפנינו וכו'. עכ"ל בקיצור. [יעו"ש שהאריך בביאור השו"ט בסוגיין].

כה. שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו.

כ' החת"ס, עיין תוס', ר"ל [אולי צ"ל י"ל, דלכאוי אינו מביא ד' תוס'] חזקת שנוגד חי אית ליה, ואוקמי אהאי חזקה, אבל חזקת שנוגד קודם שעה אחת קודם מוות לית ליה, דגם בשעה שנוגד לא היה מבורר שאיננו שעה אחת קודם מוות, וכל חזקה שאינה מבוררת שעה אחת לא אזלינן בתרה. אינו י"ל דא"כ תאכל ותלך עד לעולם, ולבסוף יתברר שטעתה ואכלה באיסור באותה שעה שקודם מוות, על כן אין כאן חזקה כלל, וכענין סברת הר"ש גבי גבינות דמייתי הרא"ש פ' אלו טריפות וכו'. ומשני שמע מינה אין כאן הכרח שיבוא לידי טעות, דילמא איהי מייתא ברישא והוא עדיין חי.

כת. ברש"י ד"ה גט לא אפשר. דאי חיישת וכו' והן עגונות.

כ' הרש"ש, לכאוי תימה, דהרי יכולין להנשא ממ"נ, אם מוחמת גירושין או מייתת הבעל, ואפי' אין לו בנים, ויש לו אח, תחלוץ ותנשא, דהרי אין כאן חשש דהכרזה לכהונה דאמרינן ביבמות [ק"ט:] דהלא ממ"נ פסולה לכהונה. אבל י"ל דאולי יודע שמת קודם הגירושין והיו לו שם בנים. או באם יש לו אח קטן, או [אח] גדול במדה".

כת. בתוד"ה והניחו. תימה דבפ' המפקיד גבי ההיא סבתא וכו'.

וז"ל הרמב"ן, איכא דקשיא ליה, הא אמרינן בפ' המפקיד דילמא מיתה סבתא ומיתה ברתה, דאלמא חיישינן. ובתוס' מתרץ כשהגיעו האם והבת לגבורות. וא"כ האם מפלג פליגא לה. ומפרשינן דלא אמרינן פלג אלא בבן מאה. [וכדעת הרמ"ה שהביא הטור [סי' קנ"א] דמבן פ' עד בן ק' חיישינן]. ולא מילתא היא. וי"ל שאני שבי דכולהו איתנהו ביה [ב"ב ח:], אבל בעלמא לא חיישינן. וי"ל שאני התם דכיון דאפשר והדין מוטל על ב"ד, אין נזקקין לו לתקנו אלא לגמרי, וחוששין לכל דבר שלא יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם, אבל הכא מוקמינן ליה בחזקתיה משום דלא אפשר לתקן לגמרי ולחוש. וזה עיקר.

כת. והא בעינא סמיכה.

כ' בתוס' ר"ד, ואע"ג דקיי"ל סמיכה לא מעכבא, הני מילי דחזיא לסמיכה, אבל האי דלא חזי לסמיכה מעכבא, כדאמרינן גבי בילה דכל שאינו ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. [ופליג אתוס' [בד"ה והא] בתרתי, הא' דלתוס' [ושא"ר] רק לכתחילה אין מקריבין בלא סמיכה [אלא ממתנין עד שיבא], ואם עברו והקריבו משמע דכשר, ולהתוס' ר"ד לכאוי פסול. ותו, דהתוס' כשהקשו דנימא בסמיכה כל שאינו ראוי לבילה וכו', הקשו אערל וטמא, ומשמע לכאוי דגוונא דהכא דהבעלים במדה", חשיב להו ראוי לבילה, וכת"ב דבמה שהזכירו בקושייתם "וכל הנהו דאין ראויין לסמוך", כללו גם הך דהכא, א"כ הו"ל לאקשוין כן בתחילת דבריהם דנקטו דסמיכה דהכא לא מעכבא], וכן מבואר בדבריהם בזבחים [עד: בד"ה והא] שלא הזכירו בקושייתם אלא ערל וטמא, ואהני דשקלים ודכריותות ודנזיר הביאו ראיה דכשאינו יכול מטעם ספק, חשיב אינו ראוי לבילה. אמנם הפני" [הו"ד לקמן] נקט דוקא כשהבעלים בעזרה חשיב ראוי לבילה].

כת. אבל חטאת העוף מספיקא לא ליעול חולין לעזרה וכו'.

כ' הגרע"א, לא הבנתי דמאי שיאטיה דחולין בעזרה הכא, הלא חטאת העוף קדוש בודאי, והספק הוא משום איסור שמתו בעלים. וצ"ע. ואם נדחוק דהש"ס לאו דוקא נקט, עכ"פ מיושבת קושית תוס' [בד"ה אבל] שהקשו היא חטאת העוף בא מספק, דעד כאן לא שמעינן מקרא [אצ"ל אלא] דעל ספק חיוב מביא ולית ביה משום חולין בעזרה, דהתורה חייבה על ספיקו קרבן כמו על ודאי, משא"כ היכי דהספק שמא יש חשש פסול בקרבן פשיטא דאינו מביא, כמו אם חטאת העוף הוא ספק טריפה, וה"נ דמתו בעליה הוי כמו ספק פסול בקרבן. וז"ל החת"ס, מדלא קאמר ליתיה [אצ"ל לא ליתיה] חטאות המתות, משמע כדמפרש בנזיר [כ"ט:] דס"ל חטאת העוף לא גמירי דתמות, אבל חולין בעזרה מיתה הוה.

כת. בתוד"ה והא. וא"ת והא דתנן בפ' דם שחיטה וכו', וי"ל דודאי תקנו חכמים שמביאים קרבן אחד מספק וכו'.

בביאור תירוצם כ' המהרש"ל ז"ל, דמוטב שיביאו הקרבן שחייבים בודאי משלא יקריבו כלל, אבל הכא אם יקריבו מספק, אפי' הם שנים יקריבו קרבן אחד שהוא בודאי מותר פסח ואינה על הספק, ועושין קרבן ודאי

שלא כתיקונן ועוברים על מצות סמיכה. וז"ל הפני"י, נ"ל לפרש דבריהם, דלענין חטאת עיקר הקרבן לא הופרש אלא לתקן הספק, וא"כ מעיקרא לא שייך סמיכה כלל לגבי האי קרבן, ותקנו חכמים להביאו בלא סמיכה כיון דא"א בענין אחר, משא"כ לענין פסח דאין תקנה אלא לבקש אנשים אחרים שיש להם בודאי מותר פסח וכו', וא"כ אותו מותר הפסח ודאי עיקר דינו והפרשתו כדי לסמוך עליו, וא"כ לא רצו חכמים לתקן שיביאוהו ג"כ על ספק פסח, דא"כ אתה מפקיע הקרבן מותר הפסח ממצות סמיכה המוטלת עליו.

ועיין בהגהות מלא הרועים שכ' על קושייתם, די"ל דהתם עכ"פ אחד חייב בודאי קרבן נזיר, וגם בהקרבת קרבן יוצא אחד ודלי [לכאוי צ"ל יד] חובתו מקרבן נזירות, וכדאי הוא שיחזה עבור זה הסמיכה, אבל הכא אי היא מותר הפסח, א"כ לא תטעון כלום עבור קרבן פסח, שהרי אינו חייב, ועבר עבירה שהקריב מותר הפסח בלא סמיכה.

כת. בתוד"ה והא. וא"ת ערל וטמא וכו' נימא כל שאינו ראוי לבילה וכו', וי"ל מדדרשינן בתו"כ וכו'.

כ' הפני"י, הא דלא מייתי מדדרשינן ידו ולא יד שלוחו [מנחות צג]. והביאו רש"י בשמעתין [ד"ה והא] אלמא דיכול לשלוח הקרבן ע"י שליח. אלא דאיכא למידחי, דהתם איירי שהבעלים עמו בעזרה דהו"ל ראוי לסמיכה, וקס"ד דשרי ע"י שליח כמו בשחיטה עצמה, קמ"ל קרא דלא, ואפ"ה הקרבן כשר משום דהו"ל ראוי לסמיכה ע"י עצמו. ועוד י"ל, דאי לאו קרא דממעט שלוחו, הו"א דשרי ודאי לשלוח הקרבן ע"י שליח כיון דמקיימא מצות סמיכה ע"י השליח, דהא קיי"ל שלוחו של אדם כמותו, ואשמעינן קרא דמצות סמיכה לא מקיימא ע"י שליח, וא"כ ממילא אמרינן מסברא דאף לשלוח הקרבן ע"י שליח אסור לכתחילה משום מצות סמיכה, ודוקא בערל וטמא שרי.

כת. בתוד"ה והא. וי"ל מדדרשינן בתו"כ וכי יטהר הזב מזובו ולא מנגעו, ש"מ דטמא משלח קרבנותיו וכו'.

הרש"ש הביא קושית הטו"א במגילה [ח., וציינו גם הגרע"א] דהרי קרבן זב הוא תורים ובני יונה דאין בהם סמיכה. והרש"ש ציין לדבריו בנזיר [נט: בד"ה א"ל בן זומא], ושם יצא לדון בדבר החדש, דזב וזבה [וכן נזיר טמא] אף דחיוב עולה שלהם דינו בעולת העוף, אם הביאו עולת בהמה תחת עולת העוף, יצאו, [ולא דמי לחטאתם דאימעוטי מלהביא בהמה, כיון דעולה באה בנדבה]. ועיין בחת"ס שהביא קושיא זו בשם הגר"י פיק, וכ' שהיא קושיא עצומה, ומסיק, מ"מ נלע"ד ליישב, דס"ל להתוס' כיון דכתיב בפסוק אחד בפרשת ויקרא והביא את קרבנו וסמך, והנה מצות הבאה וסמיכה בחדא מחתא מחתניהו קרא, ובזב טמא שא"א לעשות שליח כמותו, דכל מה דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח, נמצא אינו בהבאה כלל לא ע"י עצמו ולא ע"י שלוחו, ואפ"ה משלח קנינין שלו, ש"מ אין הבאה מעכב אע"פ שאינו ראוי להבאה, וה"ה לסמיכה דבת ביקתא היא.

כת. בתוד"ה אבל. וא"ת והלא חטאת העוף באה על הספק וכו'.

והרשב"א כ' וז"ל, אחטאת בהמה של קרבן נשים קא יהיב טעמא, ולא אחטאת העוף, דחטאת העוף על הספק הוא בא וכו', והכא צריכותא דחד מינייהו נקט, וכן נמי דלחטאת העוף איכא צריכותא, דהו"א מספק לא ניכול מליקה, וכדאיאתא בנזיר [כ"ט]. דחטאת העוף הבא על הספק אינה נאכלת, דתרתיה לא שרינן חולין לעזרה ונבילה כדאיאתא התם. [וז"ל החת"ס, הרשב"א כ' דגמ' אקרבו [בהמה] קשיא, אבל חטאת העוף, כיון דמליקה היא ואי אית ביה קצת ספק אינה נאכלת, פשיטא שלא היה ראוי לקבל מהשליח כשיבא הבעל דבר ויאכלו הכהנים]. ועיין ברש"ש שכ' על קושייתם, דהא דחטאת העוף באה על הספק, לא מצאנוה אלא במחוסרי כפרה כדי שתהא לו תקנה לאכול בקדשים, והכא מיירי בבאה על חטא כגון בקרבן עולה ויורד. [וע"ע מה שתירץ הגרע"א על קושייתם, והו"ד לעיל].

כת: בתוד"ה אבל. וי"ל דאדם עצמו וכו', אבל הכא לשליח אין להביא חולין בעזרה מספק.

כ' החת"ס, לשונם מגומגם, דמשמע דשום חטאת העוף הבאה על הספק לא מקבלין משליח, וזה אינו, אלא הכא דאי לא הוה מוקמינן ליה בחזקת חיים, מהיכי מקבל [אצ"ל היכי נקבל, או מהיכי תיתי נקבל] משליח בספק. יביא הוא עצמו ויהיה ודאי, וקמ"ל דהכי נמי ע"י שליח הוה ודאי, דמוקמינן ליה בחזקת חיים. וז"ל תוס' הרא"ש, וי"ל דהתם איתיה קמן ההוא גברא דבר חיובא, ודין הוא שביא על הספק כדי לפטור עצמו, דהלל"מ דחטאת העוף בא על הספק, אבל הכא שהבעלים במדה"י, אין לשליח להביא חולין לעזרה מספק.

כת: אבל עיר שכבשה כרקום וכו' נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים.

כ' הרשב"א בשם הירושלמי [ה"ד], ובלבד כרקום של אותה מלכות, אבל כרקום של מלכות אחרת, כליסטים הם. ופי' בקרב"נ [סי' ה' אות נ'] דכרקום של מלכות אחרת, אימת מלכות זו שבאו בגבולה עליהם, ואין להם פנאי להרוג. אבל הטור [בסי' קמ"א] הביא חילוק הירושלמי ארישא, דעיר שהקיפוה כרקום אם הוא של מלכות אחרת נותנין עליו חומרי מתים, ופי' הב"י דכרקום של אותה מלכות כל זמן שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים, שאין לחוש שמא עשו תחבולות כדי להשחית העיר ויושביה כגון להפיל החומות עליהם פתאום וכיו"ב, לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם, אבל כשהכרקום של מלכות אחרת, הרי הם כליסטים שאינם באים אלא לבזוז ולהחריב העיר וחומותיה, דכיון שאינה שלהם, אינם חסים על חומותיה ויושביה, משו"ה נותנין עליהם חומרי מתים אע"פ שלא נכבשה.

כת: וספינה שאבדה בים וכו' נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים.

הרמב"ם בפיהמ"ש והמאירי פירשו, דספינה שאבדה היינו שנשברו כליה ואין לה לא משוט ולא קברניט, אע"פ שהספינה עדיין על פני המים. אבל ממש"כ רש"י ברישא דספינה המיטרפת ועדיין לא טבעה, דקדקו הפנ"י והחת"ס דס"ל דאבדה דסיפא היינו שטבעה. והקשה הפנ"י, א"כ אמאי בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה, דהא במים שאין להם סוף נפל, וקיי"ל [יבמות קכא:] דאם נשאת לא תצא, וכו' התוס' שם [ק"ט. ד"ה מחזורתא] הטעם וכו' דהניצולים הו"ל מיעוטא דמיעוטא, ואפי' לכתחילה היה ראוי להתיר, אלא משום חומרא דאשת איש החמירו לכתחילה, וא"כ לענין תרומה אמאי לא אזלינן בתר רובא, וכו"ש הכא דאיכא רובא דרובא, כמש"כ תוס' וכו'. והנראה מזה דאין לחלק בין איסור א"א לאיסור תרומה, אי משום דאמרין לעיל תרומה אפשר בחולין וא"כ יש להחמיר יותר משאר איסורין, או משום דגזרינן בדידה אכילת תרומה משום נישואין, דאי לא הא לא קיימא הא. [יעו"ש ראייתו מתוד"ה וקתני].

והחת"ס הקשה אנישואין גופא, דמשמע ממתני' דאם נשאת תצא, והא במים שאין להם סוף לא תצא. [וכ' דמשו"ה פירש הרמב"ם בשלא ראינוה שטבעה]. ובשה"ג [בשם ריא"ז] כ', כיון שלא ראינו איש טובע אלא הספינה, תלינן שניצולו. והריב"ש [סי' שע"ט] כ' דאפי' ראינו גברא שטבע אלא שלא שהה עליו כדי יציאת הנפש, אע"פ שרובם למיתה, מ"מ איכא תרי חזקות נגד הרוב, חזקת חיים דגברא, וחזקת אישות דאיתתא, והו"ל ספיקא דאורייתא, על כן נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, אבל בשהה עליו כדי יציאת הנפש, וליכא אלא חששא שמא המים מלמטה הובילוהו למקום רחוק ושם גלי אשפילוהו, זהו מיעוטא דמיעוטא, ובהא אם נשאת לא תצא. [יעו"ש עוד].

כת: א"ד א"ר יוסף לא שנו אלא בב"ד של עכו"ם, אבל בב"ד של ישראל, כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה.

כ' הרשב"א, וכיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא בגמ' כהאי לישנא או כהאי לישנא, נקטינן לחומרא, ובין בב"ד של ישראל ובין בב"ד של אוה"ע נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, ואפי' חתים פורסי שנמג, דהא ללישנא בתרא לא מפלגינן בין חתים בין לא חתים פורסי שנמג, ואיכא למימר אפי' חתים מקבלי שוחדא. אבל הרא"ש [בסי' ה'] כ' דהרי"ף פסק

כלישנא קמא לחומרא, דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, דברייתא מסייע ליה, ובב"ד של עכו"ם אפשר דלא פליגי הני תרי לישני, דלישנא בתרא בדלא חתם פורסי שנמג, ואף אם פליגי, [ואוסר לישנא בתרא אף בדחתום פורסי שנמג. מהרש"ל], הלכה כלישנא קמא לקולא, כיון דתניא כוותיה בב"ד של ישראל.

[ועיין בחת"ס דשו"ט בשיטות הראשונים בזה, וכו' בתו"ד, וכל זה ביוצא חייב מב"ד, אבל בחייבי מיתה למלכות, אפי' למלכי ישראל, לעולם הוא ספק חי, דאפשר דמוחל לו או מאריך לו זמן, כדוד המלך לשמעני בן גרא וליואב בן צרויה].

כת: אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה.

ופירש"י ותוס' דלא שכיח שימצאו לו זכות. וכו' הפנ"י, לפי מה שכתבתיו לעיל [כח: והו"ד שם] דשיטת תוס' [בד"ה וקתני] דמדמינן איסור תרומה לאיסור אישות גופא, והיכא דאמרין לענין תרומה היא בחזקת ודאי מת ה"נ לענין אישות מעידין עליו להשיא את אשתו, לפ"ז צ"ל דהיא הצלה דאחד רץ על סוס וסודרין ביזו לא שכיח טפי ממים שאין להם סוף, דהתם אע"ג דמיעוטא דמיעוטא הם הניצולין, אפ"ה אין מעידין עליו, והכא מעידין עליו. וצ"ע.

כת: המביא גט בא"י וחלה וכו'.

כ' הרש"ש, לא ידעתי מדוע הפסיק במשניות אלו [מתני' דהכא והך דבסמוך כט:]: לבין המשניות המדברות בדיני העמדת דבר על חזקתו הראשונה, [לעיל כח. וכח:], ולקמן ל. ולא.], בשלמא לרב אשי לקמן דאם מת [שליח] ראשון בטלו כולו, [השלוחין שבאו מכחו], שפיר אשמעינן דאפי' חלה לא חיישינן שמא מת, ועוד דאפי' למיתת אחד משנים דהיינו הבעל או השליח, לא חיישינן, [א"ה, וגם בהא הוי רבותא טפי מדלעיל, דהכא אין חזקת אשת איש שתיסייע לחזקת חי דשליח, אבל לעיל חזקת אשת איש מסייעת, כמש"כ החת"ס, הו"ד לעיל], ובמשנה הסמוכה אשמעינן רבותא טפי, דאפי' כמה שלוחין [כמו שדקדק הש"ס שם מלשון "אחרון"] ג"כ לא חיישינן למיתת אחד מהם וכו', אלא למר בר רב אשי [דבמיתת שליח לא בטלה שליחות הבאין אחריו, רק במיתת בעל, דכולהו מכחו דבעל קאתי] קשיא.

כת: המביא גט בא"י וחלה, הרי זה משלחו ביד אחר.

הקשה הגרע"א, מאי שנא גט משאר חפץ דעלמא, [דתנן בסיפא אם אמר לו טול לי הימנה חפץ אחר לא ישלחנו ביד אחר, דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר], ואף אם אין בנייר כלום, [שאין גופו ממוון, וגרע משטר אחר, שאין יכול להמכר לאחר ששמו כזה, דהא הוי שלא לשמה. לשונו במק"א], מ"מ אם יאבד יפסיד הבעל שכר הסופר מחדש, ואמאי סתמא שליח עושה שליח, נימא דאינו מחזיק [הבעל את] השליח שני למזורז כמו שליח ראשון, ואין רצונו שיהא פקדונו שהוא הגט ביד אחר, וצ"ע.

כת: ואם אמר טול לי הימנה חפץ פלוני, לא ישלחנו ביד אחר.

כ' הגרע"א, אני מסתפק מאד, אם השליח הראשון עזב החפץ ביד האשה, אם חייב לשלם, כיון שעדיין לא בא לרשותו ולא נעשה עליו שומר לחייב אותו בפשיעה, אם לא נדחוק דהכא גבי עשיית שליח שני והשני נטל החפץ מיד האשה ופשע, גרע טפי, דמשיכת השני להחפץ מפעיל להשליח הראשון שנעשה שומר עליו, כעין הא דאמרין בב"ק [ע"ט]. נתנו לבכורות בנו או לבעלי חוב, דנתחייב הגנב במשיכת הכהן או הבע"ח כיון דבצוותא משכו, ה"נ כיון דהשליח שני מושכו להחפץ ע"פ צוואת הראשון, הוי כאילו השליח הראשון משך את החפץ ונעשה שומר עליו. [א"ה לכאוי יש לחלק קצת, דכל משיכת שומר הוי תחילת שמירתו, אבל הכא שאין רצון הבעלים בשמירת השני, מה בכך שמעשה המשיכה מתייחס להשליח ראשון, סו"ס אין כאן תחילת שמירה [דאטו אם תהא משיכת השומר ע"י שהכישא במקל וברחה ואבדה, נימא נמי דנתחייב בשמירה ע"י משיכה זו, ושמירתו ופשיעתו באין כאחד. ואולי אה"נ דגם בזה יחייבנו הגרע"א], ודוקא לענין גניבה נתן דמשיכה כה"ג הוי כאילו משך הגנב עצמו את החפץ לגונבו. ויל"ע].

כט. ורמינהו אמר לשנים וכו', אינהו אין אבל שליח לא.

כ' בתוס' הרא"ש, תימה מאי פריך מהכא, הא חלה תנו, והכא אין כאן שום אונס. [ועיין ברמב"ן בחידושו ובמלחמות, דקושיא זו הטעתה מקצת התלמידים לומר שהויות הגמ' ותירוצא דאביי ורבא אתיין כלישנא מציעא דלעיל, דדוקא כשאמר את הולך הוא דבעי חלה, ומדסוגיין כהוא לישנא, הלכה הוא. והרמב"ן דחה, דלכולהו לישני פרכינן, ואע"ג דהו"מ לשנויי לתרי לישני דהתם כשלא חלה, קושטא דמילתא משני דהתם דאפי' חלה לא, אי מטעמא דאביי אי מטעמא דרבא]. וי"ל דהכא נמי איכא אונס, דקתני סיפא בפ' התקבל [סו:]: א"ר יוסי נומיניו לשליח, אפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי, ילמדו ויכתבו ויתנו לה, אלא מיירי אפי' לא היו יודעים לכתוב, ואין לך אונס גדול מזה שאינם יודעים לחתום.

כט. התם טעמא מאי משום בזיון דבעל, הכא בעל לא קפיד.

כ' הריטב"א, פירש"י דעליו לכתוב הגט, ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכתבו. וגבי מתנה פירש דליכא בזיון שהרי אין עליו לכותבו, דתנן והמקבל נותן שטר. ואינו מחוור, דאפי' בגט האשה נותנת שטר וכדאיתא התם. [א"ה, אולי ס"ל לרש"י כהרא"ש דהבעל נותן השטר, ולא תקנו אלא שאם לא רצה הבעל ונתנה האשה שטר הסופר, כשר משום דהקנו לו חכמים שלא תתעגן, והריטב"א ס"ל כהרמב"ם, דהתקנה היתה להטיל השטר על האשה, וכמבואר כ"ז בב"י ריש סי' ק"כ]. ואי בגט משום דבעינן ספר מקנה צריך לכותבו, אף בשטר מתנה הנותן היה צריך לכותבו, דשטר מקנה בעינן, וכי אמרינן התם המקבל נותן שטר, דוקא בשטר אריסות וקבלנות כדאיתא התם בהדיא.

והנכון כמו שפירש ר"ח, שפירש בזיון דבעל שהוא קפיד שאינו רוצה שידעו הכל בגירושין, ודוקא הכא הוא דקפיד משום דאכתי לא איכתיבא גיטא ואפשר דלא מגרש לה, אבל בשליחות כיון דאיכתוב גיטא לא קפיד, שהוא גמור לגרש [ולא מימלך]. [וע"ע מש"כ בזה הפנ"י].

כט. ומילי לא מימסרן לשליח.

כ' החת"ס, ראיתי בקדמון אחד שכחתי מקומו איה, דהא דבעל דבר עצמו יכול לעשות שליח ראשון במילי, נפקא לן מתרומה, דניטלת במחשבה, ומחשבתו של שליח הוה כמחשבתו של בעה"ב. ולפ"ז ילפינן שליח עושה שליח תרומה מגט, ושליח במילי גט מתרומה, ולא פרכינן [כדפריך אעיקר שליחות בקידושין] [מא:]: מה לגירושין שכן ישנן חול, ומה לתרומה שכן ישנה במחשבה, דכיון דגלי שליחות גלי, ואין חילוק ביניהם. כן צ"ל. [יעו"ש דתלי לה בפלוגתא]. וז"ל המאירי, והאומר לשלוחו צא ותרם, אותו שליח יראה שהוא יכול לעשות שליח. ואע"ג דמילי נינהו, הואיל וישנה באומדן ובמחשבה, מילי דידיה מימסרן לשליח, והוא שאמרו בשני של קידושין דלא גמרינן שליחות מתרומה.

כט. רב אמר מתנה אינה כגט.

ופירש"י אם ירצו אמר לאחרים ויכתבו. וכ' הריטב"א, ואי קשיא לך, והיאך יחתמו עדים מה שלא שמעו מפי הנותן, [הא] הו"ל כעד מפי עד דפסול. ותיירך הרמב"ן דאין עד מפי עד אלא דבאין להעיד מה ששמעו מפי אחרים, אבל אלו אינן מעידין כלום, ואם תשאלם על זאת האשה אם מגורשת, יאמרו לך שאינן יודעין, ואם תבא היא להתיר את עצמה בב"ד ע"פ אלו, צריכה שתי כתי עדים, הראשונים שיעידו בפנינו אמרו ושנים אלו שיאמרו כתבנו וחתמנו, אלא שהם יכולין לעשות מעשה ע"פ השנים שאומרים להם הבעל אמר לכם לכתוב ולחתום, או צוה לנו שנאמר למי שנרצה, דכשלושים בעלמא הם, ועושין השליחות ע"פ שנים וכותבין וחותמין, ואפי' ליתן נותנין, דומה לשליח שליח, שנותן גט לאשה בשליחות הבעל והוא אינו יודע אם נתן הבעל גט זה לגירושין, אלא כיון שהגט ביד הראשון והוא יכול ליתנו לאשה, אף זה נתן במקומו, וכן אלו העדים שלוחים משנים הראשונים הם ועושים שליחות במקומם, ואינן מעידין כלום. עכ"ל הרב, וזה נכון.

וברמב"ן שלפנינו הקשה ותיירך כן למ"ד לקמן [סז]. דבאומר אמרו כשר. וכן הקשו תוס' שם [בד"ה אמרו] ותיירצו וז"ל, דהני מילי כששמעו מפי

עדים שפלוני לוח מפלוני מנה, שלא נמסרה עדות לאלו המעידים אלא בפני הראשונים, אבל כאן עיקר עדות לא נמסרה אלא לאלו, והראשונים הם שלוחי הבעל שמצוה לאלו לעשות לה גט. ועיין בנתי"מ [סי' כ"ח סק"ז], וציינו בגי' מהרש"א [כאן] שהאר"ך בביאור ד' תוס' והרמב"ן.

כט. בתוד"ה רשב"ג. והא דדרשי' ושלח ושלחה וכו' היינו היכא דאין הבעל מקפיד.

כ' המהר"ם שי"ף, ר"ל שגילה דעתו בפירוש שאינו מקפיד, כן הוא במרדכי [סי' שנ"ט, יעו"ש]. ולשון תוס' הרא"ש, היינו כשנתן לו הבעל רשות. וז"ל הרמב"ן, אע"ג דכתיב ושלח ושלחה ודרשי' בפ' האיש מקדש מלמד שהשליח עושה שליח, ובין חלה ובין לא חלה משמע, דמידי חלה כתיב בהו, מיהו אמור רבנן דחלה בעינן, משום דאיכא אינשי קפדי דקפדי, ואי שמעי מבטלי שליחותיהו, אבל בחלה ליכא דקפיד. [ובמלחמות כ', דאורייתא בכולן עושה שליח, ואם שמע בעל והקפיד בטלה שליחות, לפיכך חששו למקצת מקפדין שמא יקפיד ויערער, ואמרו חלה דוקא שאין אדם מקפיד כן]. א"נ קרא להיכא דגלי בעל דעתיה דלא קפיד איצטרין, כי ההוא דסוף המביא תניין [כד.], [ואפ"ה איצטרין קרא לאשמועינן דשלוחו של אדם כמותו אף בשליח של שלוחו. ל' המאירי], ואתו רבנן ופרושו דבחלה לא קפיד אינשי.

כט: בתוד"ה שקול. משמע דוקא שהקפיד על לקיחת החפץ תחילה וכו', וי"ל דשאני התם שפרעון המעות תלוי בשטר וכו'.

והרמב"ן כ', ה"ה נמי אי א"ל ה"ב לה גיטא ושקול מינה חפץ, דקיי"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כדאמר'י בכתובות וכו', אלא גמרא לא נחית לההוא דינא. והיינו דלא קאמר דכו"ע היכא דא"ל ה"ב לה גיטא ושקול [מינה חפץ] גיטא מעליא הוי, אלמא ההוא בדינא דלתקוני שדרתיך תליא.

והר"ן הביא מחלוקתם, ומסיק וז"ל, להכי אמרינן התם דבין כך ובין כך משלם, לא מפני הוכחת המלות, דהא כי א"ל ה"ב זוזי ושקול שטרא לא מוכיח דלשקול שטרא ברישא, ואפ"ה כיון שאין מוכיח מדבריו שיתן מעות תחילה, משום דמשמע אינשי הכי, חייב לשלם מצד הדין בעצמו דלא לעוותי שדריה, והרי הוא כאומר תן מעות לכשתרצה ומיהו אם לא תחזיר לי את השטר תהא חייב לי בהם כשומר שפשע, אבל כאן אע"פ שעבר על כוונת המשלח, אין הגט נפסל אלא במה שמוכיח מתוך דבריו שיהא שליחות הגט תלוי בו, דהא אפי' יבה ליה חפץ לשליח שני ברישא אעפ"כ הרי שינה שליח ראשון מדעתו של בעה"ב שאין רצונו וכו', ואעפ"כ לא נפסל שליחות הגט בכך כיון שאין מוכח מלשונו שתלאן זו בזו, כי אמר נמי ה"ב לה גיטא ושקול מינה חפץ, אע"פ שהיה לו ליטול חפץ תחילה, כששינה ונתן הגט תחילה, אין הגט נפסל כיון שאין הלשון מוכיח שיהא שליחות הגט תלוי בכך.

והפנ"י כ' דקושית תוס' נתיישב ע"פ מש"כ רש"י ז"ל בלשונו הצח כאן שאמר הבעל שקול חפץ מעיקרא, מסתמא נתכוין לרדותה בעיגון עד שתתן, ולפ"ז אין הדין תלוי בחיוב התשלומין, דאף אם הזכיר הגט תחלה, אם לא נתנה לו החפץ אפשר דחייב בתשלומין כהיא דכתובות, אלא דבזה ודאי הגט כשר, משא"כ באמר שקול חפץ והדר ה"ב גיטא ואיהו עביד איפכא, פסול הגט, כיון דעיקר קפידת הבעל היה לרדותה בעיגון עד שתתן תחילה, ונעשה כאומר אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה.

כט: בתוד"ה ר' יוחנן. ונראה לריב"א וכו' כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל הגט וכו', וכ"ש בשלוחו ואפי' בלא שינוי וכו'.

וז"ל הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' ז'], ופי' ריב"א היכא דנפקא לאפיה של שליח ראשון ויהבה ליה חפץ והדר שקלה גיטא משליח השני, ולכן יצתה והקדימה לקראת הראשון ונתנה לו החפץ כדי שלא יעכב השני מלתת הגט עד שתתן לו החפץ ואז יבטל הגט, דכו"ע לא פליגי דגיטא הוי, כי פליגי כלומר בין בו ובין בשלוחו היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר ה"ב לה גיטא, אם שינו ונתנו הגט תחילה, ר' יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו, ומתני' איירי כגון דשקיל חפץ מינה והדר יהב לה גיטא, בו כשר, ובשלוחו פסול, לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, ונמצא שלא

נתקיים שליחות החפץ עד שיגיע החפץ ליד שליח הראשון, ובהוא שעתא כבר הגט בידה, ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה, ויקחנו מידה ויחזור ויתננו לה אחר שהגיע החפץ ליד השליח הראשון.

ועיין בקרני ראם לעיל [כט. שפי' המהר"ם והמהרש"א דברי תוס' שם [ד"ה דנפקא] דס"ל כהרא"ש בשם ריב"א, ודלא כמהרש"ל שם דמשוי פלוגתא בינייהו], וכ' הקרני ראם, דאע"ג דמסר הגט לשליח השני קודם שמסרה לו החפץ, אם מסרה החפץ לשליח הראשון [קודם שמסר השני את הגט לידה], תו מהני שליחות השני, אע"ג דבשעת מסירת הגט לא קיבל החפץ עדיין, וזה עיקר הרבותא דנפקא לאפיה ויהבה ליה החפץ, היינו אפי' במסר לשליח קודם, דאל"כ מאי רבותא.

כט: המביא גט ממדה"י וחלה, עושה שליח בב"ד.

כ' החת"ס, הגירסא ברי"ף ובמשנה שבירושלמי עושה ב"ד שליח, דמשמע דהב"ד עושה השליח, היינו ברצון השליח הראשון, אבל מ"מ שליח ב"ד הוא וכח ב"ד מסייע בהשליחות, וכ"כ הרשב"א בשמעתין, וכן מוכח לר' חנינא לעיל [ה:]: דס"ל דנותנו לה בפני ג' כשאומר בפ"נ ובפ"ג, וא"כ למאי הלכתא תנן עושה שליח בפני ב"ד ואומר בפניהם בפ"נ ובפ"ג, הלא כל בפ"נ ובפ"ג בפני ב"ד של שלשה הוא, אלא על כרחך התם אומר בפניהם ואינו ב"ד ממש, אבל הכא עושה ב"ד והם עושים שליח ומשלחים על פיהם. וכ"כ ומוכיח בס' מכתב מאליהו. ויש לתמוה על הריב"ש [ומייתי ליה הרב ב"י, ופסק כן בשו"ע], דסגי בפני שנים והשליח מצטרף לשלישי, וגם איננו שליח ב"ד אלא שליח של השליח הראשון שעשאו בפני ב"ד. וצ"ע. [ובתוס' רי"ד מבואר לכאן כהריב"ש].

כט: עושה שליח בב"ד ומשלחו, ואומר בפניהם בפ"נ ובפ"ג.

כ' המאירי, יש לי ספק, אם גט זה נכתב בפני שנים, והלך האחד עם הגט בשליחות הבעל, והלך האחר עמו במקרה, וחלה הראשון, ורוצה לעשות שליח את השני שעמו, אם צריך ב"ד כשאר שלוחים, או שמא מכיון שאף זה יכול לומר בפ"נ וכו', אינו צריך ב"ד. והדבר צריך תלמוד.

כט: מדקתני אין השליח האחרון, מכלל דמשוי שליח.

וכ' הרי"ף שמעינן דשליח השליח אם חלה משוי שליח. וכ' ע"ז הר"ן, בגמ' פשטינן דשליח שליח משוי שליח ולא מדכרינן חלה, והיה אפשר לומר דנהי דבקמא בעינן חלה, היינו מפני שעשאו בעל ואפשר שהוא חפץ בו יותר מאחר כל זמן שלא חלה, אבל בשליח השליח, כיון שאין הבעל יודע בהן לא איכפת ליה כלל בין ב' לג', אלא שהרי"ף ז"ל החמיר וכתב אם חלה, הא לאו הכי לא עדיף שני מראשון. ועיין בטור [סי' קמ"א] דהרמ"ה פליג ע"ד הרי"ף וס"ל דשליח שני יכול לעשות שליח אפי' בלא אונס. [ופלוגתיהו התם לענין שליח בא"י, דחד טעמא הוא, אלא שהרי"ף קבע דבריו הכא לענין שליח ממדה"י, דאיתמר בה דינא דשליח שני עושה שליח].

כט: כי תבעי לכו כי משוי שליח בב"ד או אפי' שלא בב"ד.

וביאר הרשב"א, דכיון דאין השני והשלישי צריכין לומר בפ"נ ובפ"ג, נימא דהוי כשליח בא"י, דא"צ למנותו בב"ד, [או דילמא כיון דהוא צ"ל שליח ב"ד אני, שוה דיבור זה כמו בפ"נ ובפ"ג. תוס' רי"ד], ופשטוה מדתנן אין השליח האחרון צ"ל בפ"נ ובפ"ג אלא שליח ב"ד, וכן הלכתא דשליח משוי שליח ודוקא בב"ד, אבל שלא בב"ד לא. ונראה טעמא דמילתא, דבשלמא בא"י דמצויין לקיימו ליכא למיחש למידי, דאי אתי בעל ומערער משגחנין ביה ויתקיים בחותמיו, אבל בחו"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחנין ביה וא"צ קיום, א"א להכשירו אלא בעדות השליח עצמו שקבלו שיאמר בפ"נ ובפ"ג, או בעדות השליח שיאמר שליח ב"ד אני, וחזקת ב"ד עושים כתקנו ובפניהם נתקיים או מפי שליח או מפי עדי קיום, והלכך אם אין השליח השלישי אומר שלי ב"ד אני, איכא למיחש שמא השליח הראשון טעה ונתנו לזה בינו לבינו והוא לא נתקיים בב"ד מפיו ולא מפי עדי קיום, והלכך אף השני אינו יכול למנותו אלא בב"ד.

כט: או אפי' שלא בב"ד.

כ' הפנ"י, אע"ג דקתני בהדיא דהאחרון אומר שליח ב"ד אני, אפשר דאיהו סבר דאע"ג שנעשה שלא בב"ד, מ"מ כיון דמכח שליח הראשון קאתי שנעשה בב"ד, שפיר מצי למימר שליח ב"ד אני. וז"ל החת"ס, פירוש אלא סגי שיאמר שליח דשליח ב"ד אני, וכן השלישי וכן הרביעי כולם סגי שיאמרו שלי דשליח שליח ב"ד אני. ומסיק דבעינן דוקא בב"ד ממש.

כט: שליח בא"י עושה כמה שלוחין.

כ' הרשב"א, נראה דלרבותא נקט א"י, דאצ"ל בחו"ל, דכח ב"ד יפה ועושינן כמה שלוחין, אבל בא"י דמנפשייהו קא משוו ושלא בב"ד, אימר אין עושה שליח אלא הראשון לבדו דמכח הבעל קאתי לא. [וכ"כ בתוס' רי"ד]. ורב אשי נמי דקאמר ואם מת הראשון בטלו כולם, דוקא שלוחין שבא"י קאמר, משום דס"ל דכולהו מכח שליח ראשון קאתי, אבל בשלוחין שבחו"ל לא, דלאו מכח ראשון קאתי אלא כל חד מינייהו מכח ב"ד קאתי.

ועיין בפנ"י לעיל אאבעיא דרבנן ור' אבהו, דאיכא נמי סברא איפכא, שדקדק מלשון רש"י דבא"י פשיטא להו דשליח משוי שליח, דכיון דמן התורה שליח ראשון עושה שליח שני משום דשלוחו של אדם כמותו, א"כ ממילא דהשני עושה שלישי מה"ט גופא, ודוקא במביא בחו"ל הוא דקמבעיא ליה, כיון שצריך לומר שליח ב"ד אני, והיינו דמתקנת חכמים הוא דמהני מה שאומר שליח ב"ד אני כאילו אמר בפ"נ ובפ"ג, ומשו"ה מספק"ל אם השני עושה שלישי, דאפשר דכולי האי לא תקנו חכמים דמהני אמירת שליח שלישי שליח ב"ד אני, דכיון דבפני אותו הב"ד לא אמר השני בפ"נ.

כט: ההוא דשדר גיטא לדביתהו, אמר שליח לא ידענא לה, א"ל זיל יהבה לאבא בר מנימי וכו'.

כ' הרא"ש [סי' ט'], וה"ה נמי אם היו שם עדים שיודעים שהיא אשתו, היה יכול לומר לו אותם העדים יאמרו לך שהיא אשתי ועל פיהם תתן לה הגט. וכ' בהגה"א [והוא מהמרדכי סי' שנ"ט], משמע טעמא משום שהשליח לא רצה מתחילה להיות שליח גירושין כי לא רצה לטרוח לבקשה ולחפשה, אבל אם היו רוצים הבעל והשליח, היה נעשה שליח אע"פ שאין מכירה אלא ע"י עדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני. והא דמשמע לעיל [כג.]. דסומא פסול להביא את הגט, ומפרש רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו, ומתקיף לה רב יוסף וכו', משמע בין לרב ששת בין לרב יוסף לא סגי בהכרה ע"י עדים, י"ל דוקא סומא שאינו יכול להכירה במראה פסול להיות שליח, [וע"ד כל הראוי לבילה. מהרש"ל].

וז"ל הרשב"א, איכא דדייק דשליח הגט צריך להכיר האיש המגרש והאשה המתגרשת, ועוד דאמר' בשליח פ' המביא בתרא אלא סומא מ"ט וכו', אלמא צריך להכיר. וליתא, דסומא שאני כיון שאינו יכול להכירו לעולם אלא ע"י אחרים ופעמים דמשקרין ליה, אבל אינש דעלמא דיכול להכיר מעצמו אם יתעכב בעיר, אע"פ שאינו מכיר עכשיו אין בכך כלום, ותדע מדאמרין הכא ולישנא בתרא מאי טעותא וכו', כלומר דבין הוא ובין אבימי יכולין ליתנו לה וכו', אלמא אע"ג דלא ידע לה נעשה לה שליח, והא דאמר לא ידענא לה, ה"ק לא טרחנא בתרה דלא ידענא לה.

כט: ל. אמר רבא הא ודאי קא מבעיא לן, כי משוו ב"ד שליח בפניו או שלא בפניו.

כ' הרא"ש [סי' י']. פירש"י כי משוי ב"ד שליח, בעי בפניו דשליח קמא או אפי' שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס. ותמיה לי, אי בעינן בפניו למה ימנה ב"ד את שלוחא, ימנה הוא את השליח ובפני ב"ד. ורב אלפס ז"ל גורס, שליח כי משוי שליח בב"ד, בפניו או שלא בפניו, וגירסא זו אין לפרש על האי עובדא [דאתי לקמיה דרבא, דאיתי לעיל מהך אבעיא], אלא על מתני' כשחלה השליח וממנה שליח אחר בב"ד, ומיבעי ליה לרבא אם יוכל שליח ראשון למנות שליח שני אע"פ שאינו כאן, אלא אומר בפני ב"ד אני ממנה את פלוני שליח, וב"ד יתנוהו לו. [ובמאירי כ' להך גירסא, דבין בבעל הממנה שליח, ובין בשליח הממנה שליח אחר מבעיא ליה. ועיי"ש שכ', ולגי' קמא אף דלא הוזכר בגמ' אם יוכל למנות שליח שלא בפני המתמנה, יש ללמדה מעובדא

דאבא בר מניומי דלעיל, שמינהו הבעל ממקומו שלא בפניו]. ולישנא דהא ודאי מבעיא לן משמע דאהאי עובדא קאי.

ק. הא פייסה ולא איפייסא.

כ' הרמב"ן, ושמעין מינה דמאן דמקבל עליה לחבריה לפיוסיה לפלוני, א"נ דעבידנא בפלוני הכי והכי, ואי לא מחייבנא לך מהשתא מאה מנה או שדי נתונה לך מעכשיו, ואזל ופייסיה ולא איפייס, אי פייסיהו בכל מה שבידו לעשות ולא איפייס פטור, דאונס הוא וכו'. ויש לבעל דין לחלוק כאן ולומר, שכל התולה בדעת אחרים, אע"פ שפייסן בכל מה שבידו לעשות, אין זה אונס, שמשעה ראשונה גמר ומקנה, דלא ידע חבריה אי ציית אי לא, ושאיני אשה שהוא סבור שאם בא לפייסה תתפייס, שהנשים נוחות להתפייס לבעל ורוצות הן בקב ותפלות. ואין דינו מחוור, שאין לך ברזל קשה כאשר רעה, וה"נ משמע לקמן פ' השולח וכו'.

ל. המלוה מעות וכו' בחזקת שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת הכהן וכו'.

הקשה החת"ס, מאי קמ"ל מתני' דמוקמינן בחזקת חי, פשיטא, הא כבר אשמועינן במתני' דלעיל [כח]. דלענין יבמה לשוק והיתר אכילת תרומה סמכינן אחזקה וכו'. וי"ל הכא כיון דמן הדין היה חייב ליתן רק מתקנתא, דאפ' במזכה ע"י אחר נמי כ' הרשב"א אי הוי מדינא כין שזכה זה לכהן לא היה לו לפרוע חובו שלא בפניו ולהחזירו לישראל, אלא מתקנתא, ועוד נלפע"ד במה יזכה, שהרי אין זה זכות לכהן שזוכה לו וחזור ונתנו לישראל, אלא תיקון חכמים הוא לטובת הכהנים והעניים, והו"א כי תקנו כשהם ודאי חיים, אבל לסמוך על חזקת חי ולפעמים הניחו חולה או זקן, הו"א כולי האי לא תקינו, קמ"ל.

ל. ואין בו משום ריבית.

כ' החת"ס, הקשה הפנ"י לתוס' שאפ' כבר החטים ביוקר מ"מ יכול לפסוק בזול, הו"ל רבית קצוצה, [ועיי"ש בפנ"י ש"כ כן ליישב ד' רש"י, דמשו"ה לא ניח"ל לפרש כתוס', והוכרח לפרש דאין בו משום רבית אפוסק כשער הזול קאי, ולענין דלא בעינן יצא השער, ומסיק דתוס' והרשב"א סברי, דאע"ג דדבר שלא בא לעולם הוא, מ"מ כיון דעשו את שאינו זוכה כזוכה, הדר הו"ל דרך מקח וממקח [דלא הוי ריבית דאורייתא], וכיון דאי לית ליה לא יהיב ליה, שרי לכתחילה אפ' פחות מהשער]. ולפענ"ד כיון שאין התבואה הלז נקנית לכהן זה קנין גמור, נמצא מה שלוקח זה יותר מחובו הוא של כל שבט הכהנים, והם פורעים הריבית עבור זה הלוח, והוי זה כמו בשו"ע י"ד ס' ק"ס סי"ג. [דמותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה עשרה דינרים לפלוני, דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה].

וז"ל הרמב"ן, כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, פי' כשנשתדפו שדותיו ומפסיד הכל לא משלם ליה לא קרן ולא ריבית, הלכך זביני הוו ושרי. ולא דמי למשכן לו בית ומשכן לו שדה, שאע"פ שאם נשתדפו אין לו ריבית, הקרן קיימת לו, הילכך כשעושה פירות אפשר שהיא ריבית קצוצה וכו', אלא דמיא לההיא דאמרינן התם מה שעייזי חולבות מכור לך שאין בו משום ריבית.

ל. ואין שביעית משמטנו דלא קרינא ביה לא יגוש .

כ' הריטב"א, שהרי אם ירצה כהן שלא לחזור בו לעולם לא יבא החוב לידי נגישה, שהרי הפירות בידו הם, ואם נשתדפו שדותיו הרי אין חייב לו כלום ואיבד את מעותיו, שעל דעת כן הלוח לו, ועיי"ן ברשב"א ש"כ ז"ל, תמיהא לי, אמאי לא אקשי נמי בהא בפשיטא, דהא המלוה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתה כדאיתא במכות [ג:]. וליתה, דההיא מימרא היא, והתם נמי פלוגתא היא אי משמטא או לא.

וז"ל הרא"ש שם [סי' ג', וציינו הגרע"א כאן], ור"ת פוסק כלשון אחרון [דאין שביעית משמטתו] וכו', ועוד הביא ראייה מההיא דפ' כל הגט וכו' מ"ט דלא קרינא ביה לא יגוש, ואע"ג דאתא לכלל לא יגוש לאחר זמן, [פי' שיכול להיות דאתי לכלל לא יגוש כשהכהן יחזור, שהרי יכול לחזור. פלפולא חריפתא], דבעה"ב אינו יכול לחזור בו. וגם זו יש לדחות, דשמא לא יבא

לידי לא יגוש [כשהכהן לא יחזור. פלפולא חריפתא], דהכהן יכול לחזור בו ולבטל המקח.

ל. בתוד"ה ופוסק. אפ"י פוסק הרבה פחות משער הזול.

הקשה הפנ"י, נהי דלא הוי אלא אבק ריבית כמש"כ התוס' בעצמם בסמוך [בד"ה כיון] אליבא דרב דאוסר בפרדיסא אלא דמשום תקנת הכהן התירו, הא הו"ל ככהן המסייע בבית הגרנות, ונהי דבדיעבד מהני, מ"מ לא שייך תקנת חכמים בזה להתיר אבק ריבית במילתא דאיסורא לכהן המסייע בבית הגרנות, וכי עבדי רבנן תקנתא לרשיעי וכו'. ויש ליישב, כיון דמסקינן בסמוך דהכהן יכול לחזור בו לעולם, וא"כ אין כאן משום מסייע בבית הגרנות, שאין כאן טובת ישראל כלל, כיון שאם יתייקר יחזור בו הכהן וכו'.

ל. ת"ר ישראל שאמר וכו' אין חוששין לתרומת מעשר שבו, כור מעשר וכו' חוששין לתרומת מעשר שבו.

כ' המהר"ם ש"ף, לתירוץ הראשונים שבגמ' [דאביי ודרב משרשיא] אינו מדוקדק לשון "שבו" שבברייתא. [דהא איירי מחששא שמא עשאו כולו תרומת מעשר על מקום אחר]. מיהו י"ל דאילו נתנם ממנו תרומת מעשר, לא הוי הך חששא, דאין תורמין מן הפטור על החיוב.

ל. כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו, חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר.

כ' הרמב"ן, איכא למידק, [היאך יכול לעשותו תרומת מעשר], הא לא אתיא לידיה. והא לא קשיא, דבמכירי כהונה ולויה עסקינן, א"נ כדאיתמר עלה בירושלמי בתרומות [פ"א ה"א] מכיון שאמר כור מעשר יש לך בידי, נעשה שלוחו של זה, נמצא כתורם ברשות. אלא הא קשיא, לאחר שקיבל דמיו היאך יכול לעשותו תרומת מעשר. ורש"י ז"ל כתב דכיון דלא משך יכול לחזור בו הכהן, ואע"פ שהן ברשותו של ישראל לא קני ממנו מעותיו, דאימת קנייה האי כהן דליקנייה ניהליה בקבלת מעות, הילכך כי חזר בו ועשאו תרומת מעשר, חל עליו שם מעשר, משמע שלא קנה לגמרי למוכרו אבל זכות יש לו בו לעשותו תרומת מעשר וכו'.

ועיי"ן ברשב"א שהביא ד' רש"י דאימת קנייה האי לוי וכו', והקשה ע"ז, א"כ אף הוא היאך יעשו תרומת מעשר, דאכתי לא קני ליה, איכא למימר דכיון דאין לו בו לישראל הנותן אלא טובת הנאה, הויא ליה מתנה מועטת ויש בחזרתו מחוסר אמנה, יכול הוא לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, כלל שלא חזר בו בעה"ב וכדאמרינן בב"מ וכו'.

ל. אמר אביי ה"ק, ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי והילך דמיו וכו'.

כ' הפנ"י לכא' קשה טובא, מאי איריא הילך דמיו, הא בלא"ה קני ליה ישראל באמירה בעלמא שנתרצה הלוי, דהא בחצירו שלו הן וקניא לו חצירו, כדאיתא בפ' הספינה [פה]: ברשות המופקדין אצלו כיון שנתרצה קנה, ונהי דבעיקר אוקימתא דאביי איכא למימר דה"נ דהילך דמיו לאו דוקא, אלא לאורחא דמילתא שע"י כך שפוסק לו דמים נתרצה הלוי, אלא דלפ"ז לא הוה מקשה מידי בגמ' אטו ברשיעי עסקינן דשקל דמיו, ובין לפירש"י ובין לפי' התוס' לא מקשה מידי, דאיכא לאוקמה בכה"ג גופא, דכל כמה שלא נתן לו הדמים חושש לתרומת מעשר שבו, דמצי הלוי למיהדר ביה ומלאחר מתן מעות לא איירי כלל, דאז ישאלנו אם הן מופרשין לתרומת מעשר. [עיי"ש שהאר"ן].

ל. בתוד"ה תניא. ואסיפא קאי וכו', אבל ארישא וכו' לא מצי קאי, דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות וכו'.

כ' המהרש"א, ופשיטא ופסיקא להו דבנטילת רשות מיורשין מהני גם אי לא ירשו כלום. וכ' ע"ז הרש"ש, ול"נ דר"ל אם לא ירשו קרקע אלא כספים, דודאי מהני רשותם כיון דמ"מ מצוה עליהם לפרוע חובות אביהם, אבל בב"ד לא מהני, הואיל דאין ב"ד יכול לכופם.

אבל הרמב"ן פי' דארישא קאי, ואע"פ שהן חייבים לשלם אם באין לחזור בהן, שהרי יש להם קרקע וקיי"ל מלוה ע"פ גובה מן היורשין, ועוד דמתני'

ל: בתוד"ה איכא בינייהו. ולא כמו שפ"י בקונטרס וכו', דא"כ לא נפק"מ מידי מאי בינייהו.

והפר"ח בהגהות מים חיים כ' לתרץ קושייתם ע"ד רש"י ז"ל, ונ"ל דלק"מ, דה"ק איכא בינייהו עניי כותיים והפריש לצורכם, דלת"ק הו"ו גירי אריות, וכאילו לא הפריש דמי, והו"ל טבל טבול למעשר עני דלקי עליה, ולר' אחא אף לכתחילה מפריש עליהן ונתקן הטבל. עכ"ל. [והוא דבר חדש, דתחילת ההפרשה לא חיילא אם דעתו לצורך עניי כותים [לת"ק], ולכא"ו אינו נצרך לעיקר תירוצו, דאיכא למימר דאף דהוי הפרשה לתקן הטבל, מצות נתינה מיהא לא קיים, ואין יכול לאכול או למכור המעשר עני].

אפי' בשטר היא כדמפורש בירושלמי, מ"מ צריך ליטול רשות מהן, שמא יחזרו בהן, שהרי כהן יכול לחזור בו, בשלמא מאביהן א"צ ליטול רשות, שהרי מכר לו, ולא חיישינן למי שאינו עומד בדיבורו עד שיחזור בו, אבל מיורשין צריך ליטול רשות. אבל כשירשו מטלטלים, אע"פ שנתנו לו [רשות] אינו רשאי, שהחוב כבר נאבד שעבודו והוה כמפריש שלא על מלוה, כלומר ככהן שאמר לישראל הפרש עלי והן שלך במתנה, שאינו מפריש עליו, שלא שנינו אלא המלוה מעות, לפי שלא עשו שאינו זוכה כזוכה ולא במכרין ולא במזכה ע"י אחרים אלא מפני תקנת כהן, ודוקא במלוה.